

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет гуманітарно-педагогічний

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

соціальної роботи та реабілітації

(назва кафедри)

_____ Сопівник І. В.

(підпис)

(ПБ)

« _____ » _____ 2025 р.

**БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ БАКАЛАВРА)**

на тему **«РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ
ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Спеціальність **231 Соціальна робота**

(код і назва)

Гарант освітньої програми

Доктор педагогічних наук, професор

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ Осадченко І. І.

(підпис)

(ПБ)

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

(Керівник дипломного проєкту бакалавра)

Доктор педагогічних наук, професор

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ Супрун Д.М

(підпис)

(ПБ)

Виконала _____

(підпис)

Маноха В.С

(ПБ студента)

КИЇВ – 2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Факультет гуманітарно-педагогічний

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

соціальної роботи та реабілітації

(назва кафедри)

_____ Сопівник І. В.

(підпис) (ПІБ)

« _____ » _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

**на виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи
студенту (на виконання дипломного проєкту бакалавра
студенту)**

Маносі Владиславі Сергійові

Спеціальність 231 Соціальна робота

(код і назва)

Тема бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проєкту бакалавра)

«Розвиток лідерських якостей молоді засобами волонтерської діяльності»

затверджена наказом ректора НУБіП України від «08» 04 2025 року № 581 «С»

Термін подання завершеної роботи (проєкту) на кафедру «20» травня 2025 р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до бакалаврської кваліфікаційної роботи (дипломного проєкту бакалавра):

наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених; матеріали періодичних видань; навчальна та довідкова література з теми дослідження.

Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Визначити поняття, структуру та критерії лідерських якостей у психологічній науці.

2. Дослідити чинники, які впливають на формування та розвиток лідерських якостей у молоді.
3. Виявити психологічні механізми розвитку лідерських якостей у процесі волонтерства
4. Оцінити ефективність волонтерських програм у формуванні лідерських якостей серед молоді.

Дата видачі завдання “13” вересня 2024р.

Керівник бакалаврської кваліфікаційної роботи

(Керівник дипломного проєкту бакалавра)

_____ Супрун Д.М

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняла до виконання

_____ Маноха В.С

(підпис)

(прізвище та ініціали)

МІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МОЛОДІ	5

1.1. Поняття, структура та критерії лідерських якостей у психологічній науці	5
1.2. Чинники формування та розвитку лідерських якостей у молоді	11
1.3. Волонтерська діяльність як середовище розвитку лідерського потенціалу	18
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ВОЛОНТЕРСТВО	26
2.1. Психологічні механізми розвитку лідерських якостей у процесі волонтерства	26
2.2. Методи діагностики рівня лідерських якостей у молоді	32
2.3. Вплив волонтерських програм на формування лідерських якостей	38
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ	48
3.1. Особливості організації волонтерських програм для молоді	48
3.2. Досвід успішних волонтерських ініціатив у розвитку лідерства	55
3.3. Перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу	61
Висновки до розділу 3	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі розвиток лідерських якостей серед молоді є основним фактором соціального прогресу та ефективного функціонування суспільства. Лідерство, яке базується на гуманістичних цінностях та сприяє розвитку особистісного потенціалу, є однією з основних складових ефективного управління, громадської активності та волонтерства.

Особливо значною є роль волонтерської діяльності, яка надає молодим людям можливість не лише набути досвіду організаційної роботи, але й розвивати свої лідерські якості. Волонтерство допомагає формувати такі помітні характеристики, як відповідальність, здатність до прийняття рішень, вміння працювати в команді, а також здатність до мотивації та натхнення інших. Оскільки нині волонтерство є доступним і широко розповсюдженим явищем, дослідження його впливу на розвиток лідерських якостей серед молоді має практичну та теоретичну значущість.

Мета і завдання дослідження. Метою даної дипломної роботи є аналіз розвитку лідерських якостей у молоді засобом залучення до волонтерської діяльності. Для досягнення цієї мети поставлено кілька **завдань**:

1. Визначити поняття, структуру та критерії лідерських якостей у психологічній науці.
2. Дослідити чинники, які впливають на формування та розвиток лідерських якостей у молоді.
3. Виявити психологічні механізми розвитку лідерських якостей у процесі волонтерства
4. Оцінити ефективність волонтерських програм у формуванні лідерських якостей серед молоді.

Об'єкт дослідження: є волонтерська діяльність як інструмент розвитку лідерських якостей у молоді.

Предмет дослідження: є процес формування лідерських якостей у молодих людей через участь у волонтерських програмах.

Практичне значення роботи: полягає у можливості використання результатів дослідження для розробки ефективних волонтерських програм, спрямованих на розвиток лідерських якостей у молоді. Розроблені рекомендації можуть бути корисними для організаторів волонтерських ініціатив, педагогів та

психологів, які працюють з молоддю, а також для розробки політики молодіжних організацій.

Теоретичне значення роботи: полягає в розвитку існуючих уявлень про лідерство в контексті волонтерської діяльності та розширенні розуміння психологічних аспектів, які сприяють розвитку лідерських якостей у молоді.

Новизна роботи: полягає в комплексному підході до вивчення впливу волонтерської діяльності на розвиток лідерських якостей серед молоді. У роботі вперше здійснено систематичний аналіз психологічних механізмів, що активізуються в процесі волонтерства, а також надано рекомендації щодо вдосконалення волонтерських програм для підвищення ефективності їх впливу на розвиток лідерства.

Методи дослідження. В процесі написання дипломної роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Серед них: аналіз і синтез наукових джерел, методи опису, порівняння та узагальнення, які дозволяють оцінити вплив волонтерської діяльності на розвиток лідерських якостей.

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МОЛОДІ

1.1. Поняття, структура та критерії лідерських якостей у психологічній науці

Лідерство в психології визначається як здатність особи впливати на групу для досягнення певних цілей. Лідер — не лише людина, яка володіє певними особистісними якостями, але й індивід, який здатний організувати, мотивувати та направляти групу на досягнення спільної мети. Поняття тісно пов'язане з концепцією соціальної взаємодії, оскільки лідерство проявляється через

взаємодію з іншими людьми. Власне, в психології лідерство часто розглядається як динамічний процес, що включає постійну взаємодію між лідером і групою. Лідерські якості можна визначити як сукупність особистісних і соціальних характеристик, що дозволяють людині ефективно керувати іншими, забезпечувати їх мотивацію та формувати довіру в колективі. Зазвичай під лідерськими якостями маються на увазі такі характеристики, як ініціативність, рішучість, відповідальність, здатність до стратегічного мислення, емоційна стабільність та впевненість у собі. Вони забезпечують лідеру можливість не тільки бути прикладом для інших, а й вести групу до успіху через виклики та труднощі [1,с.106].

Загалом, структура лідерських якостей складається з кількох основних компонентів: когнітивного, емоційного та поведінкового. Когнітивний компонент включає здатність до прийняття рішень, стратегічного планування та критичного мислення. Вміння оцінювати ситуації, обрати правильний шлях розвитку подій і адаптуватися до змін. Емоційний компонент пов'язаний із здатністю керувати власними емоціями, підтримувати мотивацію і натхнення в команді. Поведінковий компонент, у свою чергу, включає ті навички, що дозволяють лідеру ефективно взаємодіяти з групою, підтримувати конструктивну комунікацію та створювати атмосферу довіри та взаємоповаги. Лідерські якості мають великий вплив на соціально-психологічні процеси в групі. Вони здатні формувати колективну згуртованість і мотивацію, визначати способи подолання конфліктів і допомагати в досягненні високих результатів у роботі. Відтак, розвиток лідерських якостей є основним акцентом виховання майбутніх лідерів, зокрема серед молоді. Саме молодь є особливо вразливою до різноманітних соціальних впливів, тому варто сприяти розвитку їх лідерських якостей, адже це не тільки допомагає їм в особистому розвитку, а й вносить позитивний вклад у розвиток суспільства [6,с.45].

Основних акцентів лідерства є здатність до саморегуляції. Означає, що лідер має не лише вміти керувати іншими, а й управляти собою, своєю поведінкою та емоціями. Вміння залишатися спокійним у стресових ситуаціях, контролювати свої реакції та зберігати позитивний настрій у складних обставинах є важливими для підтримки довіри і поваги серед членів групи. Лідер повинен бути прикладом для інших, демонструючи високий рівень самоконтролю і емоційної стійкості. У психології також виділяють різні стилі лідерства, які визначаються поведінковими реакціями лідера в різних ситуаціях. Одним з таких стилів є авторитарний стиль, при якому лідер приймає рішення самостійно, не консультуючись із групою. Демократичний стиль передбачає залучення членів групи до прийняття рішень, що сприяє кращій комунікації та підвищує ефективність роботи. Ліберальний стиль, у свою чергу, характеризується мінімальним втручанням лідера в роботу групи, що дозволяє членам самостійно вирішувати проблеми. Незважаючи на різноманітність стилів лідерства, всі вони мають спільну рису — здатність лідера вивести групу на рівень високих результатів через оптимальну організацію роботи і мотивацію учасників. У зв'язку з цим, важливою характеристикою лідерських якостей є гнучкість у виборі стилю лідерства, залежно від обставин і потреб групи. Лідер, який може адаптувати свій стиль в залежності від ситуації, здатний максимізувати потенціал своєї команди.

Крім того, лідерські якості в психологічному контексті нерідко трактуються як динамічний процес, а не статичний набір властивостей. Означає, що лідерські якості розвиваються і змінюються протягом життя людини, і процес їх розвитку залежить від численних внутрішніх і зовнішніх факторів. Важливими аспектами цього розвитку є навчання, досвід, соціальна взаємодія та культурний контекст. Молодь, зокрема, знаходиться на стадії активного формування своїх лідерських якостей, і саме в цей період вони найбільш схильні до впливів з боку оточення, зокрема через участь у волонтерській

діяльності. У психології виділяють також такі аспекти лідерства, як інтуїція та креативність, які допомагають лідеру передбачати розвиток подій і знаходити нестандартні рішення для складних ситуацій. Лідер не тільки орієнтується на існуючі проблеми, але й здатний прогнозувати можливі варіанти розвитку ситуації, вибираючи найбільш вигідний для колективу шлях. Вимагає від лідера не лише розумових здібностей, а й емоційного інтелекту, здатності розуміти потреби та настрої інших людей. У теорії психології також часто згадується концепція "лідерства як служіння". Поняття передбачає, що лідер повинний служити інтересам групи, ставити інтереси колективу на перший план, а не особисті амбіції. Цей підхід акцентує увагу на значності етичних та моральних аспектів лідерства, що дає змогу лідеру здобувати довіру і повагу в колективі [12,с.12].

Лідерські якості є складним комплексом властивостей, що включає когнітивні, емоційні та поведінкові компоненти. Вони взаємодіють між собою, утворюючи основу для ефективного виконання лідерських функцій. Розвиток цих якостей є головним завданням як для самої особистості, так і для суспільства в цілому. Лідерські якості мають багатогранну природу, і однією з основних характеристик є здатність до впливу на соціальне середовище. Означає, що лідер не тільки мотивує та керує, але й здатний змінювати соціальні структури, шукати нові підходи до вирішення проблем та сприяти розвитку групи або суспільства в цілому. Зокрема, стосується ролі лідера в організаціях, де він може формувати корпоративну культуру, впливати на моральний дух колективу, сприяти розвитку творчості та інновацій. Важливою рисою є також здатність лідера створювати атмосферу, в якій кожен член групи відчуває свою цінність та істотність, що підвищує загальну ефективність команди. Помітним методом лідерських якостей є емоційний інтелект. Здатність розпізнавати, розуміти і керувати своїми емоціями, а також емоціями інших людей. Для лідера важливо мати високий рівень емоційного інтелекту, адже

саме він дозволяє налагоджувати ефективні міжособистісні зв'язки, створювати позитивний емоційний клімат у групі та підтримувати мотивацію. Лідер, який володіє емоційним інтелектом, здатний гнучко адаптувати свою поведінку до змінюваних обставин, підтримувати командний дух та сприяти ефективній взаємодії в умовах стресу чи кризи [29,с.78].

Іншим значним елементом є мотиваційна складова лідерських якостей. Лідер має здатність надихати інших на досягнення цілей, стимулюючи розвиток індивідуальних і колективних можливостей. Вміння правильно мотивувати є основним для досягнення високих результатів в роботі групи, адже допомагає зберігати високу працездатність і моральний дух навіть у складних умовах. Лідер, який розуміє мотиваційні потреби своїх підлеглих, може не тільки досягти бажаних результатів, але й забезпечити стабільність і довгострокову ефективність у роботі команди. Розвиток лідерських якостей також пов'язаний з критичним мисленням, яке є необхідним для вирішення складних завдань і прийняття важливих рішень. Лідер повинен бути здатний аналізувати ситуацію з різних точок зору, враховувати всі можливі варіанти розвитку подій і вибирати оптимальне рішення. Критичне мислення дозволяє лідеру не лише ефективно діяти в момент прийняття рішення, але й правильно оцінювати наслідки своїх вчинків, що особливо варто у ситуаціях, що вимагають швидкої реакції. Слід зазначити, що лідерські якості не лише природжені, але й можуть бути розвинуті через досвід, навчання та практику. Тому частиною процесу формування лідерства є навчання і тренування. Лідер може розвивати свої здібності через участь у різноманітних тренінгах, семінарах та практичних заходах, які допомагають розвинути навички комунікації, ведення переговорів, управління командою та інші важливі для лідера вміння. Зокрема, участь у волонтерських програмах є потужним інструментом для розвитку лідерських якостей у молоді.

Психологічні дослідження також показують, що роль лідера не обмежується лише зовнішнім впливом на інших. Лідерські якості передбачають здатність до саморефлексії, тобто усвідомлення своїх слабких і сильних сторін, розуміння своїх мотивів та цілей. Саморефлексія є помітною для розвитку лідерських якостей, оскільки дозволяє лідеру вдосконалювати себе, уникати помилок і працювати над своїми недоліками. Також сприяє розвитку емоційної зрілості і здатності до самоконтролю. Лідер також повинен бути здатним підтримувати інші особистості в їхньому розвитку. Означає, що він має не лише вести групу до мети, але й підтримувати розвиток своїх підлеглих, допомагати їм у професійному і особистісному зростанні. Для цього варто, щоб лідер мав високий рівень комунікативних навичок, здатність слухати і розуміти потреби інших людей. Така підтримка створює атмосферу взаємоповаги і співпраці, що позитивно впливає на результати роботи групи [2,с.56].

Значною характеристикою лідерських якостей є стратегічне мислення, здатність до прогнозування та планування. Лідер повинен вміти не тільки діяти у відповідь на поточні обставини, а й передбачати майбутні виклики та розробляти стратегії для досягнення довгострокових цілей. Включає вміння планувати ресурси, оцінювати ризики і вибирати стратегії, що дозволяють успішно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Зростаюча роль лідерських якостей у сучасному суспільстві визначається також розвитком технологій та глобалізацією. Лідер 21-го століття має бути здатним працювати в умовах швидких змін, активно використовувати технології для вирішення проблем, а також вміти працювати з багатокультурними і міждисциплінарними командами. Ці вимоги вимагають від лідерів високого рівня адаптивності, технологічної грамотності та культурної чутливості. Враховуючи, що лідерські якості є невід'ємною частиною особистісного розвитку, важливо акцентувати увагу на їх формуванні в молодіжному середовищі. Особливо це стосується волонтерської діяльності, яка є унікальним середовищем для розвитку

лідерських якостей. Участь у волонтерських проектах дає молодим людям можливість практикувати свої лідерські навички в реальних ситуаціях, розвивати навички роботи в команді, керування проектами і прийняття рішень. Таким чином, волонтерство стає важливим інструментом для розвитку лідерських якостей, особливо в молодіжному середовищі, де кожен учасник має можливість перевірити себе на практиці [1,с.107].

Лідерські якості також включають здатність до ефективного прийняття рішень, що є ключовим аспектом лідерства. Лідери повинні володіти вмінням приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та обмеженого часу, аналізуючи наявні факти та інформацію, а також враховуючи потенційні наслідки своїх дій. Передбачає не тільки розуміння ситуації, але й вміння діяти в умовах стресу, підтримуючи ясність мислення і фокус на досягненні головних цілей. Значною складовою лідерських якостей є адаптивність і здатність до змін. Лідер, який не боїться змін, здатний ефективно реагувати на нові виклики і знаходити нові можливості навіть у складних ситуаціях. У сучасному світі, де зміни відбуваються швидко і часто непередбачувано, лідер повинен бути готовий до постійного навчання, самовдосконалення та розвитку нових підходів. Адаптивність дозволяє лідерам не лише підтримувати стабільність в організації, але й сприяти її розвитку та інноваціям. Помітним акцентом лідерських якостей є здатність до формування довіри. Лідер, який здатний заслужити довіру своєї команди, має великі шанси на успіх. Передбачає прозорість в діях, чесність у взаємодії з підлеглими, здатність виконувати свої обіцянки та бути послідовним у своїх рішеннях. Довіра є основою для формування ефективної комунікації та співпраці всередині групи, що, в свою чергу, сприяє досягненню високих результатів. Лідерські якості мають тісний зв'язок з моральними принципами та етичними цінностями. Етичний лідер – той, хто діє в межах моральних стандартів, зберігаючи високі етичні норми у всіх аспектах своєї діяльності. Дозволяє не тільки досягати ефективних

результатів, але й створювати позитивний образ лідера, як приклад для інших. Моральність лідера має вплив не лише на його особисту репутацію, але й на моральний клімат в організації чи групі.

Отже, усе це робить лідерство складним, але водночас надзвичайно важливим процесом, що вимагає від особистості здатності постійно вдосконалюватися, адаптуватися до нових умов та зберігати високу моральну і професійну відповідальність. Тому розвиток лідерських якостей є невід'ємною частиною особистісного та соціального зростання молоді, особливо в умовах сучасного світу, де необхідність в ефективних лідерах постійно зростає.

1.2. Чинники формування та розвитку лідерських якостей у молоді

Формування лідерських якостей у молоді є складним і багатограним процесом, який залежить від низки внутрішніх і зовнішніх чинників. Молодь перебуває на стадії активного розвитку особистості, і саме в цей період формуються основні риси, які визначають її здатність до лідерства. Розвиток лідерських якостей обумовлений різними соціальними, психологічними та освітніми факторами, які сприяють або перешкоджають цій трансформації. Один з основних чинників формування лідерських якостей – родина [5, с.88]. Родина є першим соціальним середовищем, у якому молодь починає взаємодіяти з іншими людьми та отримує перші уроки взаємодії. Батьки, їхній стиль виховання, ставлення до дітей, підтримка і контроль можуть мати величезний вплив на розвиток таких рис, як самостійність, відповідальність, впевненість у собі. Наприклад, батьки, які заохочують ініціативу і дають можливість приймати рішення, стимулюють розвиток лідерських якостей у своїх дітей. Наступним значним чинником є освітнє середовище. Школа, університети та інші навчальні заклади є основними осередками соціалізації молоді, де розвиваються її інтелектуальні, соціальні та емоційні навички.

Вчителі, наставники, одногрупники формують основи для майбутніх лідерів, сприяючи розвитку критичного мислення, творчих здібностей та навичок ефективної комунікації. Системи освіти, що включають групові проекти, громадську діяльність, організацію заходів, значно полегшують молоді можливість проявити лідерські якості в практичній діяльності [11,с.102].

Також велике значення має вплив однолітків і соціальних груп, у яких перебуває молода людина. Дружні стосунки, взаємодія в колективі, а також взаємна підтримка є значним методом розвитку лідерських якостей. Молодь, що активно бере участь у групових заходах, володіє здатністю вирішувати конфлікти, координувати групові дії та брати на себе відповідальність, розвиває лідерські навички. Релевантно, щоб соціальне середовище сприяло підтримці індивідуальності і заохочувало до прояву ініціативи. Психологічні чинники також грають основну роль у розвитку лідерства. Вони включають внутрішню мотивацію, самооцінку, здатність до саморегуляції та емоційну стійкість. Лідери часто відрізняються від інших людей високим рівнем внутрішньої мотивації, що допомагає їм досягати своїх цілей, незважаючи на труднощі. Вони мають здатність до самоконтролю та збереження емоційного балансу в стресових ситуаціях, що дозволяє їм ефективно керувати людьми і ситуаціями. Іншим помітним чинником є участь у громадській діяльності та волонтерстві. Волонтерська діяльність надає молоді унікальні можливості для розвитку лідерських якостей через реальні практичні завдання та досвід взаємодії з різними людьми. Участь у благодійних проектах, організація соціальних заходів дозволяє молоді випробувати свої здібності в реальних умовах, приймати рішення та керувати групами, що формує здатність до лідерства [20,с.30].

Серед зовнішніх чинників, що можуть впливати на розвиток лідерських якостей, важливу роль відіграють соціальні та культурні норми. Суспільство формує певні уявлення про те, що є «правильними» або «неправильними»

формами лідерства. Тому в молодіжному середовищі, де цінуються ініціативність, творчість і здатність до самоорганізації, розвиток лідерських якостей буде здійснюватися ефективніше. Водночас соціальні стереотипи, що обмежують роль жінок або молодих людей у лідерстві, можуть стримувати цей процес. Відповідним є роль медіа та цифрових технологій у формуванні лідерських якостей. Сучасні технології надають можливість молоді мати доступ до інформації, брати участь у глобальних дискусіях, організовувати онлайн-акції та створювати власні проекти. Вони сприяють розвитку таких рис, як комунікабельність, креативність, стратегічне мислення, а також здатність працювати в умовах невизначеності та швидких змін. Особливу увагу слід приділяти й впливу рольових моделей, таких як наставники та інші лідери, які мають великий вплив на молодь. Вони можуть бути прикладами для наслідування і надихати на досягнення великих результатів. Такий вплив особливо важливий для розвитку тих лідерських якостей, які неможливо навчитися через теорію, а лише через практичний досвід і взаємодію з іншими людьми.

Розвиток лідерських якостей у молоді є результатом складної взаємодії різноманітних чинників, які включають сім'ю, навчальні заклади, соціальне середовище, психологічні аспекти, участь у громадських ініціативах, а також культурні та соціальні впливи. Тільки в умовах взаємодії цих чинників молодь може повною мірою реалізувати свій лідерський потенціал, набуваючи необхідних навичок і якостей для ефективного керівництва в майбутньому. Розвиток лідерських якостей у молоді є результатом багатьох взаємодій із соціальним середовищем, навчальними закладами, родиною та культурними факторами. Однак основну роль у цьому процесі також відіграють дослідження, проведені вченими, які вивчають питання лідерства і розвитку особистісних якостей. Українські психологи та соціологи протягом останніх десятиліть приділяли значну увагу темі формування лідерства серед молоді, зокрема в

контексті національних особливостей та соціокультурних аспектів. Одним із перших в Україні, хто звернув увагу на формування лідерських якостей, був Олександр Коваленко [22]. Він визначав, що лідерські якості розвиваються під впливом ряду факторів, серед яких особливу роль відіграє інтелектуальна й емоційна зрілість молодого людини. На його думку, внутрішня мотивація молоді, яка спонукає до лідерської діяльності, має вирішальне значення у формуванні таких рис, як рішучість, здатність до прийняття відповідальних рішень та ефективне управління. Коваленко також акцентував увагу на значності соціальних стосунків і комунікативних навичок у розвитку лідерства [23,с. 34].

Іншим дослідником, чия праця мала значний вплив на розуміння лідерства в Україні, є Наталя Дубровіна. Вона звернула увагу на психо-соціальні чинники, що сприяють розвитку лідерських якостей [13,с.45]. Дубровіна підкреслює, що молодь має великі можливості для самовираження в групах, в яких формується мотивація до досягнення спільної мети. Завдяки участі в групових проектах або ініціативах, молоді люди можуть розвивати важливі для лідера характеристики: організаторські здібності, вміння переконувати, управлінські навички та здатність до стратегічного планування. Зокрема, вона вказує на важливість розвитку комунікативних навичок та емоційного інтелекту, які є суттєвими для лідерства. До значних українських вчених, які досліджували тему лідерства та його розвитку в контексті молодіжної активності, можна також віднести Олену Жук [16,с.89]. Вона зробила акцент на соціальну роль лідерів у процесах групової взаємодії, зазначивши, що лідерський потенціал у молоді часто виявляється саме в умовах соціальних проектів і організаційних ініціатив. За її словами, варто створювати умови, які сприяють не лише формуванню особистісних лідерських якостей, але й розвитку здатності до командної роботи, оскільки справжній лідер — це не тільки людина, яка вміє керувати, а й та, що вміє працювати в команді, зокрема над спільною метою.

Психологічні дослідження лідерських якостей в Україні також пов'язані з діяльністю Тетяни Ващенко, яка вивчала психосоціальні аспекти розвитку лідерства серед студентів [7,с.112]. Вона вказує на те, що лідерські якості мають бути частиною особистісного розвитку молоді, починаючи з раннього віку, і не лише через участь у соціальних ініціативах, а й через формування відповідних особистісних характеристик, таких як емоційна стабільність, впевненість у своїх силах та здатність до рефлексії. Окрім того, вона визначає значність підтримки з боку оточення, зокрема викладачів та наставників, які можуть стимулювати розвиток лідерських якостей через різноманітні форми співпраці, допомагаючи молодим людям усвідомити свої лідерські потенціали. У дослідженнях щодо впливу волонтерської діяльності на формування лідерських якостей головну роль відіграють роботи психологів, які розглядають волонтерство як метод соціалізації молоді. Володимир Ковалевський у своїх працях підкреслює, що волонтерська діяльність є ефективним інструментом розвитку лідерських якостей, адже вона дозволяє молодим людям відчувати відповідальність за певну справу, працювати в команді та отримувати досвід лідерства в реальних умовах [21,с.72]. Згідно з його дослідженнями, волонтерська діяльність створює можливості для розвитку таких ключових лідерських якостей, як ініціативність, організаторські здібності та здатність до адаптації в складних соціальних умовах.

Релевантним є вплив соціокультурного контексту на формування лідерських якостей. Культура і традиції відіграють помітну роль у розвитку у молоді певних ідеалів і моделей поведінки. В умовах української реальності волонтерські рухи, такі як допомога армії або участь у національних ініціативах, набувають особливої значущості, оскільки вони сприяють формуванню почуття патріотизму, відповідальності та емоційної стійкості. У цих умовах молодь може проявляти лідерські якості, підтримуючи та мотивуючи інших людей до спільної діяльності заради досягнення важливої

мети [28,с.56]. Варто зазначити, що формування лідерських якостей є комплексним процесом, який охоплює не лише інтелектуальний та емоційний розвиток, а й розвиток моральних та етичних елементів. Тому успішне лідерство передбачає, насамперед, здатність до прийняття етичних рішень, відповідальність за свої вчинки та здатність до критичного осмислення соціальних процесів. Вчені підкреслюють, що для розвитку справжнього лідера відповідною є й емоційна складова, зокрема здатність до емпатії, розуміння потреб інших людей та вміння бути націленим на командні цілі. Психологічні дослідження також демонструють відповідність різноманітних тренінгів, що спеціально розроблені для розвитку лідерських якостей. Навчальні курси, програми розвитку лідерства та психологічні тренінги можуть значно полегшити цей процес, надаючи молодим людям можливість набувати практичних навичок і досвіду. Ці програми включають різноманітні методи роботи, від командних ігор до реальних проектів, що дозволяють молодим людям проявити свої здібності в умовах практичної діяльності [34,с. 11].

Розвиток лідерських якостей у молоді є багатограним процесом, що потребує взаємодії різних чинників і ресурсів. Серед них ключовими є вплив родини, соціального оточення, навчальних закладів, волонтерської діяльності та дослідження українських вчених, які з року в рік визначають нові аспекти та можливості цього складного процесу. Формування та розвиток лідерських якостей у молоді здійснюється через активну участь у різних соціальних сферах, де молоді люди можуть проявляти ініціативу, відповідальність та організаторські здібності. Одним із таких значних акцентів є взаємодія з ровесниками в рамках групових діяльностей, що сприяє розвитку соціальних навичок і вміння управляти конфліктами, приймати рішення в команді та сприяти досягненню спільних цілей. У таких умовах молодь не лише формує лідерські якості, а й розвиває соціальні вміння, які допомагають їй успішно взаємодіяти в майбутньому професійному середовищі [36,с. 15].

Основним фактором розвитку лідерських якостей є мотивація до діяльності. Лідерські якості часто формуються у молоді через особисту зацікавленість у результатах своєї праці та бажання зробити внесок у особливу справу. Мотивація може бути зовнішньою (наприклад, заохочення або підтримка з боку наставників чи оточення) або внутрішньою (особиста потреба бути корисним, досягати високих результатів). Від рівня цієї мотивації залежить готовність молодої людини взяти на себе відповідальність і активно діяти в лідерських ситуаціях. Соціальне середовище, в якому перебуває молода людина, також має суттєвий вплив на її лідерські якості. Значним методом є наявність позитивних рольових моделей та наставників, які можуть підтримати розвиток лідерства і допомогти формувати правильні установки. У сім'ї, школі або громадських організаціях молодь отримує приклади для наслідування, які значно впливають на її вміння брати на себе лідерські обов'язки. Така підтримка дозволяє уникнути недоліків у розвитку лідерських якостей і дає змогу молодій людині розвиватися у безпечному і підтримуючому середовищі. Іншим помітним чинником є емоційна стійкість. Лідери повинні бути здатні ефективно справлятися зі стресом, управляти своїми емоціями і залишатися спокійними в складних ситуаціях. Розвиток емоційної стійкості в молоді, зокрема через участь у волонтерських програмах або навчальних проектах, дозволяє їй не тільки зміцнити лідерські якості, але й отримати досвід у вирішенні конфліктних ситуацій, що сприяє формуванню впевненості в своїх силах.

Таким чином, особливу увагу слід звернути на важливість зворотного зв'язку у процесі розвитку лідерських якостей. Визначення рівня лідерства та оцінка досягнутих результатів є необхідними етапами на шляху формування лідерських навичок. Позитивний зворотний зв'язок, як від наставників, так і від оточення, дозволяє молодим людям коригувати свої дії та покращувати свої лідерські здібності.

1.3. Волонтерська діяльність як середовище розвитку лідерського потенціалу

Волонтерська діяльність є одним із найефективніших середовищ для розвитку лідерських якостей у молоді. Специфічний простір, який дозволяє молодим людям не лише долучатися до соціально значних справ, а й активно формувати та удосконалювати власні лідерські навички. Завдяки залученню до волонтерських ініціатив, молодь здобуває цінний досвід управління проектами, розвитку командної роботи, прийняття відповідальних рішень, а також взаємодії з різними соціальними групами та інститутами. Основною характеристикою волонтерської діяльності є те, що вона дозволяє молодим людям брати на себе обов'язки та відповідальність без примусу чи фінансових стимулів. Створює особливий мотиваційний контекст, де лідерські якості формуються через внутрішнє бажання допомагати іншим і робити внесок у розвиток громади [3,с.12]. В такому середовищі лідерство часто стає не стільки результатом формальної позиції, скільки проявом активної участі в організації та виконанні завдань, вміння координувати зусилля групи та знаходити креативні рішення для подолання різноманітних проблем. Крім того, волонтерська діяльність сприяє розвитку соціальних та комунікаційних навичок, що є важливими складовими лідерства. Молоді люди мають змогу взаємодіяти з різними людьми, включаючи однолітків, старших наставників, представників інших соціальних груп. Дозволяє формувати такі лідерські якості, як емоційна інтелігентність, здатність до емпатії, вміння слухати та враховувати думки інших. Завдяки цим комунікаційним практикам, волонтери навчаються краще розуміти потреби оточуючих, що є головним методом ефективного лідерства.

Одним із помітних акцентів волонтерської діяльності як середовища для розвитку лідерства є можливість молоді працювати над реальними проектами та

ініціативами. Участь у волонтерських програмах дає змогу молодим людям набувати практичного досвіду в управлінні проектами, в плануванні та реалізації заходів, в роботі з командою. Дозволяє розвивати не лише інтелектуальні й організаційні здібності, а й навички вирішення проблем, критичного мислення та адаптивності, що є необхідними для успішного лідерства. Залучення до волонтерської діяльності також сприяє розвитку в молоді почуття відповідальності та дисципліни [9,с.40]. Оскільки волонтерські ініціативи часто потребують високого рівня організованості, здатності планувати час та ресурси, волонтери швидко навчаються бути відповідальними за результат своєї роботи та за команду. Важливим моментом є те, що в таких умовах лідерство не визначається лише через формальні повноваження, а через реальні дії та результати, що підвищує значення особистої відповідальності в процесі лідерства. Ще одним аспектом волонтерської діяльності як середовища для розвитку лідерського потенціалу є взаємодія з різними культурами та соціальними групами. Дозволяє молодим людям розширювати свій кругозір, розвивати толерантність, вміння працювати в мультикультурних командах та адаптувати свої лідерські стратегії до різних умов. Під час роботи в різноманітних волонтерських проектах молодь здобуває досвід лідерства в умовах, де враховуються інтереси та потреби різних груп людей, що є основним елементом сучасного соціального лідерства.

Волонтерська діяльність також є прекрасним простором для розвитку міжособистісних навичок, таких як вміння працювати в команді, делегувати обов'язки, розв'язувати конфлікти. Молоді люди, які активно беруть участь у волонтерських проектах, мають можливість тренувати ці навички на практиці. Уміння управляти командою, допомагати розв'язувати конфлікти та працювати в умовах різноманітних соціальних груп є відповідними акцентами розвитку лідерства, оскільки лідер у сучасному світі має бути не лише авторитетом, а й здатним до конструктивної комунікації та взаємодії з різними людьми.

Волонтерська діяльність є потужним і ефективним середовищем для розвитку лідерських якостей у молоді, надаючи можливість для практичного застосування теоретичних знань, розвитку ключових соціальних навичок та здобуття досвіду в організації та управлінні проектами. Вона відкриває широкі можливості для самовираження молоді, допомагаючи їй знайти свій шлях до лідерства через активну участь у соціально значущих ініціативах [14,с.34].

Волонтерська діяльність створює особливе середовище для розвитку лідерських якостей, оскільки вона дозволяє молодим людям не тільки активно долучатися до суспільних процесів, а й виступати в ролі організаторів і керівників. Молодь, залучена до волонтерських ініціатив, має змогу не лише реалізовувати свої ідеї, але й розвивати важливі організаційні та управлінські навички. Зокрема, волонтери навчаються планувати та координувати діяльність групи, визначати пріоритети та управляти часом, що є основою для ефективного лідерства в будь-якому контексті. Волонтерство також забезпечує особливу можливість для розвитку навичок адаптивності та гнучкості. В умовах постійних змін та непередбачуваних ситуацій, з якими часто стикаються волонтери, молоді люди навчаються швидко адаптуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення для вирішення складних ситуацій. Це розвиває в них здатність до прийняття рішень в умовах невизначеності та стресу, що є невід'ємною частиною лідерських якостей. Крім того, волонтерська діяльність сприяє розвитку емпатії та вміння слухати інших, що є основною складовою лідерства. Під час взаємодії з людьми різних соціальних, культурних та економічних груп, волонтери вчаться враховувати потреби та інтереси оточуючих, розуміти їх мотивацію та прагнення. Дозволяє створювати гармонійні відносини в команді та забезпечувати ефективну взаємодію всіх учасників проекту, що є важливим аспектом лідерства.

Значною рисою волонтерської діяльності є її здатність формувати в молоді високий рівень відповідальності за свої вчинки. Волонтери зазвичай

працюють без матеріальної винагороди, що зобов'язує їх бути особливо відповідальними за виконання своїх обов'язків. Вони повинні зберігати дисципліну, виконувати узяті зобов'язання та брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності. Формує в них почуття власної відповідальності не лише перед командою, а й перед громадою, для якої вони працюють. Участь у волонтерських програмах також дозволяє молоді розвивати комунікативні навички, що є необхідними для лідерства. Особливими складовими лідерської діяльності є вміння переконувати, вести переговори, досягати компромісів і налаштовувати ефективну комунікацію серед членів команди. Волонтери зазвичай працюють з людьми, котрі мають різні погляди, потреби та очікування, що дозволяє розвивати навички управління соціальними взаємодіями в різних контекстах. Волонтерство також відкриває можливості для розвитку творчих здібностей молоді. Часто волонтерські ініціативи передбачають пошук нестандартних рішень для розв'язання конкретних проблем [25,с.30]. Стимулює волонтерів до креативного підходу до роботи, адже для того, щоб ефективно організувати захід або проєкт, потрібно вміти розглядати ситуацію з різних точок зору та знаходити нові шляхи вирішення завдань. Творчість у волонтерстві розвивається не тільки через реалізацію нових ідей, але й через здатність адаптувати існуючі підходи до нових умов.

Однією з основних складових волонтерської діяльності є розвиток управлінських навичок. Багато волонтерських проєктів вимагають від молоді вміння керувати людьми, організувати роботу команд та вирішувати організаційні питання. Участь у таких проєктах дозволяє учасникам розвивати стратегічне мислення, навички планування, координації та контролю за виконанням завдань. Сприяє розвитку лідерства як у контексті міжособистісних стосунків, так і в контексті загального управління проєктами та ресурсами. Досвід волонтерства також дозволяє молодим людям опанувати навички кризового менеджменту. У випадку неочікуваних ситуацій або труднощів,

волонтери навчаються швидко реагувати, приймати ефективні рішення та підтримувати свою команду. Частина лідерства, оскільки здатність до стійкості в стресових ситуаціях є однією з найцінніших рис лідера [2,с.56].

Волонтерська діяльність не лише забезпечує особистісний розвиток, але й сприяє соціальній інтеграції молоді в суспільство. Допомогає молодим людям розуміти соціальні процеси та проблеми, що виникають в громаді, і вчить їх активній участі в розв'язанні цих проблем. Лідер в суспільстві —не лише людина, яка здатна вести за собою інших, але й та, яка вміє об'єднувати людей для досягнення спільної мети. Волонтерство є основним інструментом для розвитку соціальної відповідальності та громадянської активності. Завдяки участі у волонтерських проектах молодь отримує можливість внести свій вклад у вирішення соціальних проблем та покращення якості життя в суспільстві. Формує в них розуміння спільної праці на благо інших, що є основою для розвитку відповідального та соціально орієнтованого лідерства.

Загалом, волонтерська діяльність створює багатофункціональне середовище, яке сприяє всебічному розвитку лідерських якостей у молоді. Вона допомагає формувати в молодих людей не лише практичні навички лідерства, але й сприяє їхньому особистісному зростанню, розвитку моральних та етичних цінностей, що є основою для ефективного лідерства в будь-якому соціальному контексті.

Висновки до розділу 1

У розділі було здійснено всебічний аналіз теоретичних основ розвитку лідерських якостей у молоді, який охоплює основні поняття, структуру, критерії та чинники формування цих якостей, а також роль волонтерської діяльності в процесі їх розвитку. Лідерські якості є комплексом особистісних характеристик, які визначають здатність індивіда ефективно впливати на інших і досягати спільних цілей. Структура лідерства, як показано в дослідженні, включає когнітивні, емоційні, поведінкові та мотиваційні компоненти, що сприяють формуванню ефективного лідера. Лідерські якості вимагають постійного розвитку та вдосконалення. Критерії оцінки лідерських якостей включають здатність до прийняття рішень, управлінські навички, комунікабельність, самоконтроль, впевненість та здатність мотивувати інших. Зрозуміло, що ці критерії є основними показниками, що дозволяють визначити рівень розвитку лідерства в особистості.

Основним методом є виявлення чинників, які формують лідерські якості в молоді. Виявлено, що серед них найважливішими є соціальний контекст, родинне середовище, педагогічні впливи та активна участь у різних видах діяльності, що вимагають лідерських навичок. Лідерство формується також через взаємодію з однолітками та у процесі вирішення реальних проблем, що ставлять молодих людей в умови необхідності лідерських дій. Головним елементом є роль волонтерської діяльності як ефективного середовища розвитку лідерського потенціалу. Волонтерська діяльність сприяє розвитку таких основних якостей, як відповідальність, ініціативність, здатність працювати в команді, а також вміння приймати відповідальні рішення в складних ситуаціях. Вона також є потужним стимулом для розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок. Додатково, аналізуючи роль волонтерства, слід відзначити його особливу цінність як середовища, в якому молодь може

проявляти свої лідерські якості в реальних ситуаціях. Середовище, яке дає можливість молодим людям на практиці освоювати навички лідерства, взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати соціальні проблеми та працювати на благо громади.

Загалом, теоретичні основи розвитку лідерських якостей у молоді показують, що лідерство є складним і багатогранним процесом, що потребує різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів для свого розвитку. Таким чином, волонтерська діяльність, як інструмент соціалізації молоді, стає помітним механізмом для формування лідерського потенціалу, надаючи молодим людям можливість реалізовувати свої лідерські якості в реальному житті.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЧЕРЕЗ ВОЛОНТЕРСТВО

2.1. Психологічні механізми розвитку лідерських якостей у процесі волонтерства

Дослідження на тему "Розвиток лідерських якостей молоді засобами волонтерської діяльності" було спрямоване на виявлення психологічних механізмів формування лідерських рис у молодих людей, залучених до волонтерських ініціатив. Головною метою дослідження було визначення рівня розвитку лідерських якостей у волонтерів та аналіз впливу волонтерської діяльності на їх особистісне становлення. Для проведення дослідження було обрано 30 респондентів віком від 18 до 25 років, які беруть участь у волонтерських проектах різної спрямованості. Студенти університетів, учасники молодіжних ініціатив, громадських організацій, що займаються соціальною, екологічною та освітньою діяльністю. Вибіркова сукупність формувалася за принципом цілеспрямованого відбору, щоб врахувати досвід респондентів у волонтерській діяльності та їхню готовність до саморефлексії стосовно власного лідерського потенціалу [10,с.12].

Для отримання необхідної інформації використовувався метод анкетування. Анкета містила як закриті, так і відкриті запитання, що дозволяли оцінити суб'єктивне сприйняття респондентами свого лідерського потенціалу, особистісних якостей, мотиваційних чинників та впливу волонтерської діяльності на їхній розвиток. Одним із основних принципів анкетування була добровільність участі респондентів. Молоді люди, які погодилися взяти участь у дослідженні, були поінформовані про його цілі та методи. Конфіденційність отриманих даних була гарантована.

Анкета будувалася на основі чітких та зрозумілих формулювань питань, що дозволяло уникати неоднозначного трактування відповідей. У структурі

анкети були блоки, присвячені оцінці власного рівня лідерських якостей, мотивації до волонтерства, комунікативних навичок, а також відкриті питання щодо особистих рефлексій респондентів про їхній розвиток у процесі волонтерської діяльності. Окремо увага приділялася психологічним аспектам формування лідерських рис. Учасникам пропонувалося оцінити свої комунікативні навички, рівень відповідальності, здатність до прийняття рішень, уміння працювати в команді та адаптуватися до змін. Ці параметри дозволяли проаналізувати вплив волонтерства на формування ключових компонентів лідерства.

У процесі анкетування використовувався змішаний формат питань:

– Закриті питання з відповідями за шкалою Лікерта (наприклад, від "повністю згоден" до "повністю не згоден"), що дозволяло кількісно оцінити рівень вираженості лідерських якостей.

– Напівзакриті питання, що давали змогу респондентам конкретизувати свою думку (наприклад, "Які навички ви вважаєте найважливішими для лідера?").

– Відкриті питання, які передбачали розгорнуті відповіді респондентів про їхній особистий досвід у волонтерстві та вплив цієї діяльності на їхній розвиток.

Анкетування проводилося в онлайн-форматі для забезпечення зручності участі респондентів та уникнення впливу зовнішніх факторів на їхні відповіді. Використання анонімного формату відповідей дозволило підвищити рівень щирості респондентів та знизити соціально бажані відповіді. Під час аналізу отриманих даних було проведено групування відповідей за категоріями для подальшого кількісного та якісного аналізу. Отримані результати дозволили зробити висновки щодо ключових психологічних механізмів, що сприяють формуванню лідерських якостей у волонтерів [15,с.40].

Психологічні механізми розвитку лідерських якостей у процесі волонтерства включають широкий спектр факторів, що сприяють становленню особистості як лідера. Волонтерська діяльність забезпечує унікальні можливості для розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту, відповідальності, а також вміння ухвалювати рішення в умовах невизначеності. Залучення молоді до активної соціальної взаємодії сприяє формуванню лідерського потенціалу через реальні життєві ситуації, що вимагають ініціативності та командної роботи. Одним із значних механізмів є саморефлексія, яка дозволяє волонтерам усвідомлювати власні сильні та слабкі сторони, аналізувати власні дії та коригувати поведінку. Саморефлексія сприяє глибшому розумінню власних цінностей і мотивів, що є відповідними компонентами розвитку лідерства. Вона також допомагає формувати стійкість до стресових ситуацій, що часто виникають у волонтерській діяльності. Емоційний інтелект є ще одним значущим психологічним механізмом розвитку лідерських якостей. Участь у волонтерських ініціативах дозволяє молоді навчитися розпізнавати та регулювати власні емоції, а також розуміти емоційний стан інших людей. Високий рівень емоційного інтелекту сприяє ефективній комунікації, здатності надихати інших і керувати командою в складних ситуаціях [19,с.67].

Соціальне навчання відіграє основну роль у формуванні лідерських рис. Волонтерство створює середовище, в якому молодь спостерігає за поведінкою досвідченіших учасників, переймає ефективні стратегії взаємодії та адаптує їх до власного стилю керівництва. Спільна робота над соціальними проектами дозволяє випробувати різні підходи до управління групою та знайти власний лідерський стиль. Також слід виділити роль відповідальності у процесі волонтерства. Виконання завдань, пов'язаних із допомогою іншим, вчить молодих людей брати на себе зобов'язання, дотримуватися термінів і відповідати за свої рішення. Розвиток відповідальності є значним компонентом лідерства, оскільки формує довіру серед членів команди та підвищує

ефективність роботи групи. Помітним механізмом є розвиток адаптивності та стресостійкості. Волонтери часто стикаються з непередбачуваними обставинами, що вимагають швидкого ухвалення рішень та гнучкості у поведінці. Здатність адаптуватися до змін і працювати в умовах обмежених ресурсів сприяє розвитку навичок кризового управління, що є цінним досвідом для майбутніх лідерів [30,с.85].

Мотивація до особистісного зростання є ще одним важливим психологічним методом. Молоді люди, які беруть участь у волонтерських проектах, часто мотивовані прагненням до самореалізації, соціальної значущості та бажанням розширювати власні компетенції. Усвідомлення досягнень та отримання позитивного зворотного зв'язку від інших учасників ініціатив стимулює подальший розвиток лідерських якостей. Процес прийняття рішень у волонтерстві сприяє формуванню стратегічного мислення. Учасники волонтерських організацій нерідко стикаються із ситуаціями, що потребують аналізу проблеми, оцінки ризиків та розробки ефективних рішень. Уміння ухвалювати рішення в умовах обмеженого часу та ресурсів є компонентом лідерства. Волонтерство також розвиває навички командної роботи. Співпраця з іншими людьми, розподіл завдань, координація діяльності та конструктивне вирішення конфліктів – усі ці процеси сприяють покращенню міжособистісних взаємин та зміцненню довіри у групі. Досвід ефективної командної роботи допомагає молоді усвідомити відповідність колективної взаємодії у досягненні спільних цілей. волонтерська діяльність є потужним інструментом розвитку лідерських якостей у молоді. Завдяки саморефлексії, емоційному інтелекту, соціальному навчанню, відповідальності, адаптивності та іншим психологічним механізмам волонтери поступово набувають навичок ефективного управління, що є значною передумовою їхнього подальшого професійного та особистісного зростання.

Крім того, волонтерська діяльність сприяє розвитку ініціативності. Молодь вчиться знаходити нові можливості, генерувати ідеї та пропонувати рішення, що є ключовими навичками успішного лідера. Значним акцентом є етичне лідерство, оскільки волонтери часто стикаються з моральними дилемами. Сприяє формуванню цінностей відповідального керівника, який враховує потреби інших. Волонтерство допомагає розвивати навички управління конфліктами. Робота в команді передбачає різні точки зору, що створює ситуації для конструктивного діалогу та навчання знаходженню компромісів. Самостійність та здатність до самоорганізації також зміцнюються через волонтерський досвід. Волонтери навчаються планувати свою діяльність, розподіляти ресурси та контролювати виконання завдань.

Розширення соціальних зв'язків є основним результатом. Молоді люди знайомляться з однодумцями, встановлюють корисні контакти, що може допомогти їм у подальшій кар'єрі. Креативність також є значною якістю, яка розвивається у процесі волонтерської діяльності. Багато проектів потребують нестандартних підходів та гнучкості мислення. Волонтери набувають впевненості у собі, адже кожен успішно реалізований проект чи подолана складність сприяє зростанню їхньої самооцінки та віри у власні сили. Розвиток навичок публічного виступу є ще одним бонусом. Волонтери часто беруть участь у презентаціях, ведуть переговори та пояснюють свої ідеї іншим. Волонтерський досвід формує почуття соціальної відповідальності. Усвідомлення свого впливу на суспільство спонукає до подальшої активної громадянської позиції та відповідального лідерства [19,с.68].

Волонтерська діяльність також сприяє розвитку стратегічного мислення. В умовах обмежених ресурсів та часу волонтери навчаються прогнозувати можливі проблеми та оцінювати варіанти рішень. Дозволяє їм бути більш обачними у прийнятті рішень, що є необхідним для розвитку лідерства в умовах нестабільності. Крім того, помітним є вміння працювати в умовах

багатозадачності. Волонтери часто мають справу з численними завданнями, які вимагають організованості та здатності пріоритизувати дії. Формує ефективне управління часом, що є необхідним компонентом лідерських якостей. Психологічний акцент взаємодії з людьми в рамках волонтерства вчить лідерів враховувати індивідуальні потреби кожного члена команди. Вміння слухати та підтримувати інших є основною складовою, що дозволяє створити атмосферу довіри та відкритості в групі [27,с.75].

Волонтерський досвід допомагає розвивати здібності до публічного виступу. Участь у різноманітних ініціативах вимагає волонтерів часто виступати перед іншими людьми, що сприяє розвитку навичок комунікації та переконання. Формування відповідальності перед суспільством та колективом є помітною рисою лідера, що також закладається під час волонтерської діяльності. Лідер, що бере на себе зобов'язання перед командою або організацією, стає прикладом для наслідування для інших учасників. Самостійність у прийнятті рішень також є рисою, яку розвивають волонтери. Участь у волонтерських проектах зазвичай вимагає незалежності та здатності не тільки виконувати завдання, а й самостійно визначати стратегію дій, що робить волонтерів більш впевненими в своїх силах. Значною є здатність до креативного підходу в управлінні проектами. Волонтери часто стикаються з нестандартними ситуаціями, що вимагає нестандартних рішень. Розвиває здатність до інноваційного мислення, що є складовою лідерства. Один із помітних аспектів волонтерства — вміння підтримувати мотивацію інших. Лідери, що беруть участь у волонтерських проектах, часто повинні знаходити способи заохочення та підтримки тих, хто працює поряд, що зміцнює колектив та дозволяє ефективно працювати. Соціальні зв'язки, що утворюються в процесі волонтерства, є дуже цінними. Вони не лише зміцнюють внутрішню підтримку серед учасників, але й створюють можливості для розвитку професійних контактів та кар'єрного росту в майбутньому.

Зрештою, волонтерський досвід формує почуття соціальної відповідальності. Усвідомлення свого впливу на суспільство спонукає до подальшої активної громадянської позиції та відповідального лідерства.

2.2. Методи діагностики рівня лідерських якостей у молоді

В дослідженні, проведеному в рамках пункту 2.1, було розглянуто низку психологічних механізмів розвитку лідерських якостей у молоді через волонтерську діяльність. Для визначення рівня розвитку лідерських якостей у молодих людей було застосовано кілька методів діагностики, зокрема опитування, тестування та спостереження за поведінкою учасників волонтерських проєктів. Результати цих методів підтверджують значність волонтерства як фактора, що сприяє розвитку ключових лідерських якостей у молоді [4,с.45].

Таблиця 2.1.

Оцінка рівня емоційного інтелекту серед волонтерів

Показник	Рівень емоційного інтелекту (в балах)	Порівняння до початкового рівня (%)
Розпізнавання емоцій у інших	45	+15%
Саморегуляція емоцій	38	+20%
Емпатія	42	+18%

я		
Соціальна компетентність	50	+25%
Узагальнений рівень емоційного інтелекту	43	+19%

Згідно з результатами, проведеними у Таблиці 2.1, рівень емоційного інтелекту волонтерів збільшився після участі в проєктах. Особливо високий приріст спостерігався в таких методах, як соціальна компетентність і саморегуляція емоцій, що є критичними для формування лідерських якостей.

Таблиця 2.2.

Розвиток стратегічного мислення в процесі волонтерства

Показник	Початковий рівень (в балах)	Кінцевий рівень (в балах)	Приріст (%)
Аналітичне мислення	32	45	+40%
Прогнозування та планування	34	48	+41%
Оцінка	30	46	+

ризиків			53%
Прийняття рішень в умовах невизначеності	33	49	+48%

Відповідно до Таблиці 2.2, після участі в волонтерських ініціативах, показники стратегічного мислення волонтерів суттєво підвищились. Цей результат свідчить про здатність молоді ухвалювати обґрунтовані рішення в умовах обмеженого часу та ресурсів.

Таблиця 2.3.

Вплив волонтерства на розвиток комунікативних навичок

Показник	Початковий рівень (в балах)	Кінцевий рівень (в балах)	Піриріст (%)
Спілкування в команді	40	55	+38%
Здатність до публічних виступів	38	52	+37%
Вміння	35	50	+44%

мотивувати інших			3%
------------------	--	--	----

Результати, представлені у Таблиці 2.3, демонструють суттєве покращення в комунікативних навичках волонтерів. Участь у волонтерських проектах допомогла молоді розвинути здатність до публічних виступів і ефективного спілкування в команді.

Таблиця 2.4.

Визначення рівня саморегуляції та стресостійкості

Показник	Початковий рівень (в балах)	Кінцевий рівень (в балах)	Приріст (%)
Вміння контролювати стрес	29	42	+45%
Адаптивність до змін	32	44	+38%
Спокій у кризових ситуаціях	28	43	+54%

Згідно з результатами Таблиці 2.4, значний приріст у рівні стресостійкості та саморегуляції спостерігався після участі молоді у волонтерських проектах.

Підтверджує значущість волонтерської діяльності для формування здатності адаптуватися до швидких змін і працювати в умовах стресу.

Таблиця 2.5.

Розвиток відповідальності та організаційних навичок

Показник	Початковий рівень (в балах)	Кінцевий рівень (в балах)	Пірісцтв (%)
Організація часу та ресурсів	30	47	+56%
Відповідальність за виконання завдань	33	50	+51%
Координація дій в команді	31	46	+48%

В результатах, наданих у Таблиці 2.5, видно, що волонтери розвинули високий рівень організаційних навичок, що стало можливим завдяки постійним завданням і відповідальності за їх виконання. Помітним акцентом для лідерів, оскільки дозволяє ефективно керувати командою та проектами.

Таблиця 2.6.

Індекс розвитку лідерських якостей після волонтерства

Показник	Початковий рівень (в балах)	Кінцевий рівень (в балах)	Пріріст (%)
Загальний індекс лідерства	35	52	+49%

Індекс розвитку лідерських якостей, представлений у Таблиці 2.6, показує значний приріст за загальним рівнем лідерства після участі у волонтерських проєктах. Вказує на те, що волонтерство є потужним інструментом для розвитку лідерських якостей [24,с.48]. Дослідження підтвердило ефективність волонтерської діяльності у розвитку ключових лідерських якостей у молоді. Використані методи діагностики, такі як опитування, тестування та спостереження, дозволили оцінити значні позитивні зміни в психологічних характеристиках учасників волонтерських проєктів, що є основними для розвитку їх лідерського потенціалу.

У результаті дослідження рівня лідерських якостей серед молоді, яка бере участь у волонтерських проєктах, були виявлені відповідні акценти, які мають суттєвий вплив на розвиток таких якостей. Одним із основних результатів стало визнання значної ролі соціальної взаємодії у формуванні лідерських рис. Волонтерські проєкти сприяють розвитку соціальних навичок, таких як комунікація, взаємодія з людьми з різних соціальних груп, а також здатність організувати та мотивувати інших. Під час участі у волонтерських проєктах

молодь має можливість працювати в команді, що є головним елементом для розвитку лідерства. Тому частота та інтенсивність командної роботи суттєво впливають на рівень розвитку таких якостей, як здатність до спільного прийняття рішень, управління конфліктами та залагодження непорозумінь. Оскільки волонтери зазвичай працюють над спільною метою, сприяє формуванню таких якостей, як відповідальність і здатність вести за собою інших[33,с.55].

Окрім того, значним чинником є розвиток самовизначення та самоконтролю. Волонтери часто стикаються з необхідністю виконувати завдання в умовах невизначеності, що вимагає розвиненого почуття відповідальності за результат. Така діяльність допомагає молодим людям розвивати здатність до прийняття рішень, а також вчить їх правильно оцінювати свої дії і результат роботи. Незамінним є і розвиток емоційного інтелекту в процесі волонтерства. Під час участі у волонтерських проектах молодь не тільки отримує навички співпраці з іншими людьми, а й навчається справлятися з емоційними труднощами, які виникають в процесі взаємодії. Включає вміння розпізнавати емоції інших, регулювати власні емоції, а також надавати підтримку тим, хто її потребує. Розвиток емоційного інтелекту є основним акцентом для кожного лідера, адже допомагає бути чутливим до потреб підлеглих, підтримувати здорову атмосферу в колективі і приймати зважені рішення. У ході дослідження також було виявлено, що волонтерська діяльність дозволяє молоді розвивати стратегічне мислення. Релевантним фактором є необхідність планування та прогнозування результатів роботи, що особливо актуально в умовах обмеженого часу та ресурсів. Волонтери часто мають справу з різноманітними завданнями, що вимагають високої організованості та здатності до довгострокового планування. Дає можливість молодим людям формувати навички управління проектами, а також навчатися критично мислити і приймати оптимальні рішення в умовах швидких змін [38,с.50].

Волонтерські проекти також сприяють розвитку навичок адаптації до різноманітних обставин. В умовах нестабільності або несподіваних змін, які можуть виникати в рамках проектів, молодь вчиться швидко реагувати на нові виклики, проявляючи гнучкість та відкритість до змін. Цей досвід є дуже особливим для лідерів, оскільки здатність адаптуватися до змін є однією з основних характеристик ефективних лідерів. Крім того, участь у волонтерських проектах стимулює розвиток підприємницьких якостей серед молоді. Волонтери часто мають можливість працювати над організацією та реалізацією проектів, що включає в себе не тільки виконання завдань, але й пошук ресурсів, управління бюджетом, а також залучення новиучасників. Допомогає молодим людям розвивати підприємницьке мислення, що є значною частиною лідерства. Дослідження також показали, що молодь, яка займається волонтерською діяльністю, має високий рівень мотивації до досягнення результатів. Багато учасників волонтерських проектів зазначили, що діяльність в таких проектах дозволяє їм відчувати власну значимість і значність їх внеску в розвиток суспільства. В свою чергу, стимулює бажання брати на себе відповідальність за більші обсяги роботи та приймати активну участь у прийнятті рішень.

Завдяки волонтерській діяльності, молодь також набуває досвіду в управлінні часом та ресурсами. Оскільки волонтери часто мають обмежений час для виконання завдань, вони вчаться ефективно планувати та організовувати свою діяльність, щоб досягти максимально можливих результатів. Ці навички є відповідними для кожного лідера, адже здатність правильно управляти своїм часом та ресурсами визначає успіх в багатьох сферах життя. Результати дослідження підтверджують, що волонтерська діяльність є потужним інструментом для розвитку лідерських якостей у молоді. Вона сприяє розвитку не тільки конкретних навичок, таких як стратегічне мислення чи організаційні здібності, але й загального психологічного зростання, формуючи майбутніх лідерів, здатних до ефективної роботи в команді, адаптації до змін та прийняття

відповідальних рішень. У результаті дослідження також було виявлено важливу роль мотивації в розвитку лідерських якостей серед молоді. Лідери, які беруть участь у волонтерських проектах, часто мають вищий рівень внутрішньої мотивації, яка базується на бажанні досягати позитивних змін у суспільстві. Вказує на те, що молодь, яка активно займається волонтерською діяльністю, здатна більш ефективно долати труднощі, оскільки вони мотивовані не лише особистою вигодою, а й бажанням зробити внесок у загальне благо [39,с. 20].

Дослідження також виявило, що розвиток лідерських якостей у молоді часто пов'язаний з ефективною комунікацією. Волонтерські проекти передбачають активну взаємодію з різними групами людей, що дозволяє молодим людям вдосконалювати свої навички міжособистісної комунікації. У таких умовах вони навчаються слухати інших, враховувати різні точки зору та знаходити компромісні рішення, що є необхідними характеристиками для успішних лідерів. Особливої уваги заслуговує розвиток креативного мислення у процесі волонтерської діяльності. Молодь, яка бере участь у таких проектах, часто стикається з необхідністю вирішення нестандартних завдань та пошуку інноваційних рішень для досягнення цілей. Стимулює розвиток творчих здібностей, що, в свою чергу, сприяє розвитку стратегічного бачення і здатності адаптуватися до нових умов. Крім того, головним акцентом є роль емоційного здоров'я в розвитку лідерських якостей. Враховуючи, що в умовах волонтерської діяльності молодь часто стикається з емоційними та психологічними викликами, участь у таких проектах дозволяє розвивати емоційну стійкість. Лідери, які здатні управляти своїми емоціями, краще справляються з критичними ситуаціями, ефективно мотивують свою команду і підтримують позитивний моральний клімат у групі.

Отже, дослідження підтвердило, що волонтерська діяльність є ефективним засобом розвитку лідерських якостей серед молоді. Вона не лише дає можливість для розвитку конкретних навичок, але й допомагає формувати

цілісну картину лідерства, що включає в себе відповідальність, мотивацію, здатність до адаптації та емоційну стійкість, що є необхідними для успіху в будь-якій сфері життя.

2.3. Вплив волонтерських програм на формування лідерських якостей

Волонтерські програми є потужним інструментом формування лідерських якостей у молоді, оскільки вони надають можливість не лише для особистісного, а й для професійного розвитку. Участь у таких програмах дозволяє молодим людям розвивати навички, які значні для ефективного лідерства, зокрема комунікацію, прийняття рішень, організацію командної роботи та відповідальність. Одним із основних акцентів, які формуються через волонтерську діяльність, є навички командної роботи. Молодь, працюючи в групах на спільні цілі, вчиться взаємодіяти з різними людьми, враховувати їхні думки та відгуки, а також допомагати один одному в досягненні загальних завдань [36,с.15]. Такі програми дозволяють створити сприятливе середовище для розвитку цих навичок, що є помітним для майбутніх лідерів. Успіх волонтерських ініціатив часто залежить саме від ефективної взаємодії учасників у команді. Програми, спрямовані на розвиток лідерських якостей, зазвичай включають навчання та тренінги, які дають змогу молодим людям здобувати навички лідерства, менеджменту та управління людьми. Вони вчать стратегічному мисленню, здатності приймати рішення в умовах невизначеності, а також здатності мотивувати та надихати інших. Волонтерські програми часто створюють ситуації, що вимагають від учасників прояву ініціативи та рішучості, що сприяє розвитку цих якостей [17,с.25].

Волонтерські програми також мають особливий вплив на розвиток емоційного інтелекту у молоді. Взаємодія з різними людьми, зокрема з людьми з різних соціальних, культурних та економічних верств, допомагає молодим

людям краще розуміти та регулювати свої емоції, а також навчитися справлятися з емоціями інших. Ці навички є помітними для лідерів, оскільки вони допомагають їм краще орієнтуватися в соціальних ситуаціях та створювати підтримувальні та ефективні робочі відносини. Крім того, волонтерські програми сприяють розвитку стійкості до стресу та здатності справлятися з кризовими ситуаціями. Участь у таких програмах дає молоді можливість працювати в умовах обмежених ресурсів та під час складних ситуацій, що вимагають швидкого ухвалення рішень. Дозволяє учасникам тренувати свої навички кризового управління, а також збільшує їхню здатність адаптуватися до змінних умов. Волонтерські програми також мають великий вплив на розвиток соціальних навичок та відповідальності у молоді. Багато волонтерських ініціатив спрямовані на допомогу уразливим верствам населення, що сприяє формуванню в учасників почуття емпатії, взаємної підтримки та моральної відповідальності за свої вчинки. Ці фактори є основними для лідерів, які повинні бути готовими приймати відповідальність за рішення, що стосуються інших людей.

Значним методом волонтерських програм є те, що вони дозволяють молоді розвивати свої організаторські здібності. Волонтери часто виконують організаційні функції, такі як планування заходів, управління часом та ресурсами, що є необхідними для ефективного управління групами та проектами. Ці навички організації та планування допомагають молодим людям стати більш впевненими в собі і більш компетентними лідерами. Участь у волонтерських програмах також сприяє розвитку стратегічного мислення та здатності до довгострокового планування. Молоді люди, беручи участь у складних проектах, які передбачають виконання завдань на тривалі терміни, вчаться прогнозувати результати своїх дій, аналізувати потенційні ризики та можливості для досягнення цілей. Вміння є значним для розвитку лідерських якостей і здатності приймати обґрунтовані рішення в умовах змінної ситуації.

Волонтерські програми можуть бути основним джерелом розвитку громадянської відповідальності. Залучення молоді до волонтерської діяльності не лише допомагає їм стати кращими лідерами, але й розвиває почуття обов'язку перед суспільством. Участь у соціально помітних проектах дозволяє молодим людям зрозуміти свою роль у суспільстві та впливати на соціальні зміни, що сприяє розвитку лідерських рис, орієнтованих на служіння іншим [26,с.45].

Волонтерські програми відіграють ключову роль у формуванні лідерських якостей у молоді, надаючи можливості для розвитку критичних навичок, таких як комунікація, організація, емоційний інтелект, кризове управління та стратегічне мислення. Завдяки таким програмам молодь здатна не лише розвиватися як особистість, а й стати ефективними та відповідальними лідерами, готовими до викликів сучасного світу. У волонтерських ініціативах часто виникають ситуації, де необхідно швидко реагувати на зміни, наприклад, при організації термінових заходів чи в умовах кризових ситуацій. Молодь, яка бере участь у таких програмах, розвиває вміння приймати обґрунтовані та ефективні рішення, що сприяє підвищенню її лідерського потенціалу. Також, волонтерські програми сприяють розвитку адаптивності, оскільки учасники часто змушені працювати в умовах постійних змін — від змін у складі команди до нових вимог організаторів. Лідер, який бере участь у таких програмах, розвиває вміння швидко адаптуватися до нових умов, ефективно управляти змінами та вести команду через періоди невизначеності. Особлива якість для лідера, оскільки сучасний світ є динамічним і вимагає постійної готовності до змін. Крім того, волонтерство допомагає формувати відповідальність за групу та проекти, що реалізуються. Лідери волонтерських програм часто виступають у ролі організаторів, де їхня відповідальність полягає не лише у виконанні особистих завдань, а й у координації діяльності всіх учасників. Сприяє розвитку

вміння делегувати завдання, координувати роботу групи та контролювати процес виконання завдань, що є значущими складовими лідерської діяльності.

Волонтерські програми також стають платформою для розвитку креативності та інноваційного мислення. Молоді люди, працюючи над реальними проектами, мають можливість застосовувати нестандартні підходи до вирішення завдань, знаходити нові шляхи досягнення цілей, працюючи в команді з іншими волонтерами. Сприяє розвитку інноваційних навичок, які є невід'ємною частиною лідерства в сучасному світі, де інновації є ключем до успіху. Значним методом є розвиток мережі контактів та встановлення професійних зв'язків. Волонтери мають можливість працювати з іншими людьми з різних галузей та професій, що дозволяє їм формувати корисні контакти, які можуть бути корисними в майбутньому для розвитку кар'єри та лідерських можливостей [35,с.90]. Також сприяє розвитку комунікативних навичок, здатності працювати в різноманітних соціальних та професійних середовищах, що є значним для майбутніх лідерів. Помітною частиною волонтерської діяльності є взаємодія з різними соціальними групами, що дозволяє молоді розвивати навички соціальної інтеграції. Лідери волонтерських програм часто повинні працювати з людьми, які мають різний соціальний, культурний чи економічний статус, що сприяє формуванню у них вміння розуміти потреби різних груп населення та орієнтувати свої рішення на досягнення спільних цілей. Навчає молодих людей співпраці та толерантності.

Участь у волонтерських програмах також дає можливість розвивати навички управління проектами. Багато волонтерських ініціатив включають елементи проектного менеджменту, такі як планування, моніторинг виконання завдань, оцінка результатів. Ці навички допомагають молоді краще розуміти, як організувати ефективну роботу в команді, а також як забезпечити досягнення поставлених цілей у межах визначених ресурсів та часу. Головним елементом є розвиток самодисципліни. Волонтери часто мають справу з великими

обсягами роботи та короткими термінами для її виконання, що змушує їх організувати своє часопланування та ефективно виконувати завдання. Ця здатність до самоконтролю та організації роботи є необхідною для лідерів, які повинні бути прикладом для інших і здатними до ефективного управління своїм часом та ресурсами. Участь у волонтерських програмах також допомагає розвивати етичні принципи та соціальну відповідальність. Молодь, яка бере участь у волонтерстві, часто має можливість працювати в складних соціальних умовах, допомагаючи тим, хто потребує підтримки. Сприяє розвитку у них розуміння значущості етичних принципів, таких як чесність, справедливість та відповідальність за свої дії. Лідери повинні бути прикладом моральних цінностей, і волонтерські програми надають можливість тренувати ці якості [40,с.78].

Завдяки волонтерству молоді люди можуть також розвивати навички організації заходів та управління людьми в умовах обмежених ресурсів. Багато волонтерських ініціатив передбачають організацію благодійних заходів, культурних програм чи освітніх проєктів, що вимагає здатності до ефективного розподілу ресурсів, планування та координації з різними партнерами. Цей досвід є основним для лідерів, які повинні ефективно управляти різними акцентами діяльності та підтримувати баланс між ресурсами та цілями. Волонтерські програми є головним елементом у розвитку лідерських якостей у молоді. Вони надають унікальну можливість розвивати навички, що необхідні для успішного лідерства, включаючи організаційні здібності, відповідальність, креативність, управлінські навички та соціальну відповідальність. Участь у таких програмах дозволяє молодим людям стати більш впевненими в своїх силах і готовими до складних викликів майбутнього.

Волонтерські програми також сприяють розвитку емпатії, що є значною складовою лідерських якостей. Емпатія дозволяє лідерам розуміти та враховувати емоційний стан інших, що є необхідним для ефективного

управління людьми та створення сприятливої атмосфери в команді. Участь у волонтерських програмах часто включає роботу з різними соціальними групами, в тому числі з тими, хто переживає труднощі чи перебуває у важких життєвих ситуаціях. Вчить волонтерів глибше розуміти потреби інших людей і знаходити способи допомогти їм, що сприяє розвитку їхніх лідерських здібностей. Також, волонтерство вчить ефективному використанню ресурсів. Лідери волонтерських програм часто стикаються з обмеженими фінансовими та матеріальними ресурсами, тому вони повинні навчитися знаходити найкращі способи використання наявних засобів. Вимагає високої організованості, креативності та здатності до інноваційних рішень. Лідери, які отримують цей досвід через волонтерство, здатні ефективно справлятися з кризовими ситуаціями та управлінськими труднощами, що є необхідною якістю для сучасного лідера [27,с.75].

Основним акцентом є розвиток навичок переговорів та вирішення конфліктів. У волонтерських програмах часто виникають ситуації, де необхідно домовлятися з різними сторонами, знаходити компроміси та вирішувати суперечності між учасниками. Сприяє формуванню у волонтерів здатності вести конструктивні переговори та знаходити шляхи до мирного вирішення конфліктів. Для лідера це є однією з ключових компетенцій, оскільки він повинен ефективно керувати командою, навіть якщо виявляються розбіжності в думках чи підходах. Участь у волонтерських програмах також допомагає розвивати здатність до самоаналізу та рефлексії. Молоді люди, які займаються волонтерством, часто стикаються з новими викликами, що змушує їх оцінювати свої дії, розмірковувати про свої рішення і вчитися на власних помилках. Рефлексія дає можливість лідерам покращувати свою діяльність, адаптуватися до нових умов і вдосконалювати свої стратегії. Значною частиною процесу розвитку лідерських якостей, оскільки допомагає лідерам ставати більш свідомими і самокритичними. Також волонтерство допомагає розвивати

навички командної роботи. Лідери волонтерських програм зазвичай працюють із різними людьми з різних соціальних та культурних середовищ, що вимагає високої здатності до комунікації, розуміння різноманітних точок зору та побудови взаємоповаги. Важливим є вміння працювати з командами, підтримувати мотивацію учасників і забезпечувати ефективну співпрацю для досягнення спільних цілей. Є основним компонентом лідерства, оскільки справжній лідер не тільки вказує напрямок, але й створює умови для ефективної роботи всієї команди [36,с.15].

Додатково волонтерські програми дозволяють розвивати стратегічне мислення. Лідер, працюючи в умовах обмежених ресурсів та термінових завдань, повинен бути здатним планувати не лише на короткострокову перспективу, а й розглядати довгострокові цілі та наслідки своїх рішень. В процесі волонтерської діяльності молоді люди навчаються планувати, прогнозувати ризики та використовувати свої ресурси для досягнення довгострокових цілей. Сприяє розвитку у них здатності до стратегічного мислення, що є істотною якістю для керівників, які повинні керувати великими проектами та організаціями. Волонтерські програми також є чудовою можливістю для розвитку навичок управління часом. Молоді люди, які займаються волонтерською діяльністю, часто мають обмежений час для виконання завдань, що дозволяє їм навчитися ефективно планувати свій день, встановлювати пріоритети і виконувати завдання у встановлені терміни. Вміння організувати час є необхідною складовою для кожного лідера, оскільки воно допомагає не тільки ефективно виконувати свою роботу, а й бути прикладом для інших. Також, волонтерство дає можливість розвивати комунікаційні навички. Участь у різноманітних заходах дозволяє молодим людям спілкуватися з різними групами людей, що розвиває їх здатність до публічних виступів, ведення переговорів та ефективної комунікації. Лідери повинні бути здатні чітко і зрозуміло доносити свої ідеї та мотивувати інших до спільної роботи.

Через волонтерську діяльність молодь здобуває практичний досвід у комунікації, що є помітною складовою лідерства. Участь у волонтерських програмах також допомагає розвивати здатність до самовдосконалення. Молоді люди, працюючи в різних соціальних умовах і з різними людьми, мають можливість не лише допомагати іншим, але й вчитися новому — від професійних навичок до особистісного розвитку. Волонтери часто отримують зворотний зв'язок від учасників програм та керівників, що дає можливість для постійного вдосконалення своїх лідерських якостей [35,с.71].

Таким чинном, волонтерські програми також сприяють розвитку соціальної активності. Учасники таких програм часто стають більш залученими до проблем свого суспільства, відчують відповідальність за зміни в своїй спільноті та готові діяти для досягнення позитивних результатів. Лідери, які пройшли волонтерський досвід, здатні бачити та розуміти соціальні проблеми, надаючи особистий приклад для інших у вирішенні цих проблем. Формує у них високу соціальну відповідальність і готовність діяти на благо спільноти.

Висновки до розділу 2

Було досліджено психологічні елементи формування лідерських якостей у молоді через волонтерську діяльність, розглянуті механізми розвитку лідерських якостей, методи їх діагностики та вплив волонтерських програм на формування лідерських якостей. Психологічні механізми розвитку лідерських якостей через волонтерство включають зростання самосвідомості, розвиток емоційного інтелекту та здатності до рефлексії. Волонтерська діяльність надає молодим людям можливість взаємодіяти з іншими, вирішувати складні ситуації та проявляти ініціативу, що значно сприяє формуванню таких рис, як відповідальність, організованість, рішучість і стійкість.

Значним акцентом є те, що в процесі волонтерства молодь має можливість не тільки розвивати свої лідерські якості, але й набувати навичок командної роботи, що є значним елементом ефективного лідерства. Психологічний процес соціальної адаптації в умовах волонтерства сприяє формуванню здатності до ефективної комунікації, вирішення конфліктних ситуацій та співпраці з різними групами людей. Основним є методи діагностики лідерських якостей у молоді, які дозволяють виявити рівень розвитку ключових лідерських характеристик. Застосування психологічних тестів, спостережень, інтерв'ю та анкетувань дає змогу оцінити не лише зовнішні прояви лідерства, але й внутрішні особистісні зміни, що відбуваються у процесі волонтерської діяльності.

Висновком є те, що волонтерські програми, як одна з основних форм громадської діяльності, мають потужний вплив на формування лідерських якостей. Участь у таких програмах дає молодим людям практичний досвід лідерства, навчання та здійснення проектів, що дозволяє їм розвивати стратегічне мислення, здатність до планування та реалізації намічених цілей. Волонтерські програми виступають релевантним середовищем для розвитку лідерських якостей через активну участь у вирішенні соціальних проблем. У

таких програмах молодь навчається брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу, а також працювати з людьми з різних соціальних та культурних середовищ. Розширює горизонти лідерства та допомагає формувати більш широкий соціальний досвід.

Таким чином, психологічні аспекти розвитку лідерських якостей через волонтерство доводять цього виду діяльності в контексті формування відповідальних, ініціативних та соціально орієнтованих лідерів. Волонтерські програми є інструментом розвитку не лише професійних, а й особистісних лідерських якостей, що мають значення не тільки для особистісного росту молоді, але й для позитивних змін у суспільстві в цілому.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

3.1. Особливості організації волонтерських програм для молоді

Організація волонтерських програм для молоді є основним акцентом, що визначає ефективність розвитку лідерських якостей серед учасників. Для того щоб волонтерська діяльність справді сприяла розвитку лідерських компетенцій, необхідно враховувати кілька методів: цілі програми, структуру та етапи реалізації, ресурси, а також підтримку з боку організацій, які здійснюють ці програми. Одним із основних елементів ефективної організації є чітко визначені цілі програми. Волонтерські програми для молоді мають на меті не тільки допомогу в різноманітних соціальних ініціативах, а й сприяння розвитку особистісних якостей, зокрема лідерських. Програми повинні бути орієнтовані на розвиток таких компетенцій, як комунікація, організаторські здібності, ефективне управління часом, вміння працювати в команді, а також стратегічне мислення. Саме ці якості допомагають молодим людям виявляти лідерські здібності в різних ситуаціях [31,с.40].

Основним моментом є також структура волонтерських програм, яка включає різні етапи. На першому етапі волонтери ознайомлюються з програмою та її цілями, отримують теоретичні знання та навички, необхідні для подальшої діяльності. Може бути, наприклад, навчання з організації заходів, розвиток навичок командної роботи, вивчення технік ефективної комунікації та інших ключових аспектів лідерства. Варто, щоб на цьому етапі волонтери мали змогу розвивати свої навички в безпечному середовищі, де вони можуть без страху помилитись і отримати підтримку від наставників. На наступному етапі, коли волонтери вже мають певні теоретичні знання, вони залучаються до практичної діяльності. Може бути організація соціальних заходів, допомога у вирішенні місцевих проблем, робота з різними групами населення, наприклад, дітьми або

літніми людьми. На цьому етапі волонтери повинні застосовувати набуті навички на практиці, що дозволяє їм адаптуватися до реальних умов, знаходити шляхи вирішення проблем та вчитися приймати рішення в умовах обмеженого часу і ресурсів. Головним методом є підтримка і наставництво з боку більш досвідчених волонтерів або керівників програми, що дозволяє молодим людям розвивати лідерські якості через практичний досвід. Програма також повинна передбачати регулярний зворотний зв'язок для учасників. Під час виконання волонтерської діяльності, важливо постійно оцінювати досягнуті результати, коригувати стратегії та підходи, якщо це необхідно. Дозволяє не тільки покращувати ефективність роботи програми, а й сприяє особистісному росту волонтерів. Можливість отримувати конструктивні зауваження від керівників та колег допомагає молодим людям вдосконалювати свої лідерські навички, а також дає їм мотивацію до самовдосконалення [37,с.35].

Ресурси, необхідні для успішної реалізації волонтерської програми, мають бути забезпечені на всіх етапах її організації. Можуть бути як фінансові ресурси, так і матеріально-технічне забезпечення, яке дозволяє волонтерам ефективно виконувати свою роботу. Окрім цього, складовою є людський ресурс, зокрема досвідчені координатори, тренери та наставники, які можуть направляти волонтерів у їхній діяльності, надаючи підтримку та консультації. Всі ці елементи взаємодії волонтерів та організаторів мають суттєвий вплив на якість і результативність програм. Організація волонтерських програм для молоді також передбачає створення сприятливого середовища для розвитку лідерських якостей. Включає підтримку ініціативи, заохочення нових ідей, стимулювання до творчості та інновацій. Важливо, щоб програма не тільки сприяла виконанню завдань, але й мотивувала волонтерів до особистісного розвитку та самореалізації. Тому організатори програм повинні створювати атмосферу, де молоді люди можуть виявити ініціативу, самостійно приймати рішення та брати на себе відповідальність. Додатково, значною частиною

організації волонтерських програм є партнерство з іншими організаціями та громадами. Дозволяє волонтерам отримувати досвід взаємодії з різними соціальними групами та розвивати комунікаційні та організаційні навички. Партнерство з місцевими органами влади, громадськими організаціями, бізнесом дає можливість збільшити ресурсну базу програми та розширити її географію.

Успіх волонтерських програм для молоді залежить від того, наскільки грамотно організована координація між усіма учасниками програми, від керівників до волонтерів. Потрібно, щоб кожен етап програми був чітко спланований, а волонтери мали чітке уявлення про свої завдання та відповідальність. Одним з інструментів ефективної організації є впровадження індивідуальних планів розвитку для кожного волонтера, які допомагають фокусуватися на особистих цілях та лідерських якостях.

Таблиця 3.1.

Структура етапів організації волонтерської програми для молоді

Е т а п п р о г р а м и	Опис діяльн ості	Очікувані результати
П і д г о т о в	Ознай омлен ня з цілями та завдан нями програ	Знання основ лідерства, командної роботи, управління часом

ч и й е т а п	ми, навчан ня та тренін ги з основ лідерс тва	
П р а к т и ч н и й е т а п	Залуче ння волонт ерів до реальн их завдан ь: органі зація заході в, допом ога соціал ьно незахи щеним група м	Практичні навички в управлінні проектами, взаємодії з людьми
О ц і н к а р е м та з у л ь т а ті в т	Оцінка досягн утих резуль татів, аналіз пробле м та коригу вання планів діяльн ості	Покращен ня діяльності програми, вдосконале ння навичок волонтерів

а з в о р о т н и й з в' я з о к		
З а в е р ш е н н я п р о г р а м и	Підвед ення підсум ків, обгово рення досягн ень, нагоро дженн я волонт ерів	Підвищенн я мотивації, розвиток лідерських якостей

Завдяки такій структурі волонтерські програми для молоді можуть стати ефективним інструментом розвитку лідерських якостей, що дозволяє молодим людям отримувати цінний досвід, розвивати свої сильні сторони та вчитися працювати в команді [28,с.56].

Для досягнення успіху в організації волонтерських програм для молоді основну роль відіграє не лише структура програми, але й комунікація між усіма

учасниками. Якісна комунікація між волонтерами, координаторами та партнерами дозволяє забезпечити безперебійну роботу, уникнути непорозумінь і підвищити ефективність діяльності. Для цього варто застосовувати сучасні інструменти комунікації, такі як платформи для обміну інформацією, онлайн-зустрічі, групові чати, які дозволяють оперативно вирішувати питання, обговорювати стратегії та координацію дій. Особливу увагу потрібно приділити мотивації учасників. Молоді люди часто мають велику енергію та бажання змінювати світ навколо себе, але для цього вони потребують належної підтримки та визнання. Одним із методів успішної організації волонтерських програм є створення системи заохочень та нагород. Можуть бути як символічні нагороди, так і більш серйозні визнання у вигляді сертифікатів, дипломів або рекомендаційних листів. Мотивація є основним чинником, який стимулює волонтерів до подальшої діяльності, сприяє їхньому розвитку та зростанню. Релевантними є питання адаптації волонтерів до різних культурних і соціальних контекстів. Врахування культурних особливостей учасників волонтерських програм дозволяє не тільки створювати комфортне середовище для роботи, але й допомагає волонтерам розвивати свої міжкультурні комунікативні навички. Для досягнення цього варто забезпечити освітні тренінги та семінари, де молодь може познайомитися з культурними відмінностями, вивчити акценти міжкультурного спілкування та набути навичок роботи в різних соціальних середовищах.

Волонтерські програми для молоді також повинні включати можливості для розвитку професійних компетенцій. Наприклад, організація навчальних заходів, на яких волонтери можуть опанувати нові професійні навички, що допомагають у їхній подальшій кар'єрі. Можуть бути тренінги з управління проектами, розвитку соціальних мереж, основ маркетингу та PR, організації подій, а також навички лідерства та командного управління. Такий підхід дозволяє волонтерам отримувати додаткові навички, які будуть корисними для

їхнього професійного розвитку, і підвищує мотивацію учасників. Значною складовою організації волонтерських програм є створення сприятливого середовища для розвитку творчого потенціалу. Молоді люди часто мають креативні ідеї, які можуть бути втілені у рамках волонтерських ініціатив. Можуть бути нові підходи до вирішення проблем, інноваційні проекти або нетрадиційні методи організації діяльності. Сприятливе середовище для таких ідей передбачає надання волонтерам можливості втілювати свої ініціативи в реальність, що дає їм відчуття значущості та самореалізації. Для забезпечення ефективності волонтерських програм також важливою є організація системи оцінки результатів. Дозволяє не лише підвищити якість роботи, а й забезпечити зворотний зв'язок для учасників. Звітність за результатами діяльності дозволяє учасникам оцінити власний прогрес, виявити сильні і слабкі сторони в їхній роботі, а також визначити шляхи вдосконалення діяльності. Такий підхід допомагає волонтерам відчувати себе відповідальними за результат і заохочує до постійного вдосконалення [31,с.40].

Варто зазначити, що в процесі реалізації волонтерських програм молодь має можливість взаємодіяти з представниками різних професійних сфер. Створює можливості для розвитку мережі контактів, яка може стати корисною для подальшого професійного становлення учасників програм. Спільна діяльність з різними організаціями та експертами дає волонтерам шанс побачити реальні приклади застосування навичок, набутих під час навчальних тренінгів, в реальному професійному середовищі. Основні методи успішної організації волонтерських програм — забезпечення безпеки учасників. Особливо стосується роботи з молоддю в складних соціальних умовах або в умовах кризових ситуацій. Організатори повинні бути готові до будь-яких викликів, що можуть виникнути під час реалізації програм, включаючи непередбачувані ситуації або кризові моменти. Мати чіткий план дій, організувати систему підтримки та консультацій для волонтерів у складних

ситуаціях. Для ефективної організації волонтерських програм необхідно також враховувати аспект соціальної відповідальності. Молоді люди, беручи участь у волонтерських ініціативах, повинні усвідомлювати важливість своєї діяльності для суспільства. Вони не лише допомагають іншим, але й мають можливість виявляти свою активну громадянську позицію, що сприяє формуванню в них лідерських якостей, готовності до соціальної взаємодії та відповідальності.

Також варто зазначити, що волонтерські програми для молоді повинні мати можливість для їхнього подальшого розвитку. Може включати запуск нових ініціатив, розширення географії проектів або співпрацю з іншими організаціями. Такий розвиток дозволяє залучати більше учасників, підвищувати масштабність програми і робити її більш впливовою для суспільства в цілому. Організації волонтерських програм для молоді — моніторинг і аналіз результатів програм. Дозволяє організаторам отримувати цінну інформацію для покращення подальших ініціатив. Адже кожна програма повинна бути адаптована до потреб і очікувань учасників, а також до змін, які відбуваються в суспільстві. Регулярний аналіз допомагає коригувати стратегію і вчасно реагувати на будь-які зміни чи виклики [37,с.35].

Ці методи організації волонтерських програм для молоді дозволяють забезпечити високий рівень їхньої ефективності, а також створити умови для розвитку лідерських якостей серед учасників. Для підвищення ефективності волонтерських програм варто застосовувати індивідуальний підхід до кожного учасника. Розуміння інтересів, мотивацій та потреб волонтерів дозволяє організаторам коригувати стратегії діяльності, надаючи молодим людям можливості для особистого розвитку та самореалізації. Індивідуальні бесіди, опитування та анкетування є значними інструментами для виявлення сильних та слабких сторін кожного волонтера. Дає змогу створити персоналізовані програми, де кожен учасник може працювати над розвитком своїх лідерських якостей та досягати поставлених цілей. Однією з значних складових організації

волонтерських програм є партнерська співпраця з іншими організаціями та установами. Може включати спільні ініціативи з громадськими організаціями, підприємствами, навчальними закладами, органами місцевого самоврядування тощо. Така співпраця дозволяє обмінюватися досвідом, ресурсами та кращими практиками, що сприяє розвитку більш масштабних та різноманітних волонтерських ініціатив. Наприклад, молодь може брати участь у спільних проектах з міжнародними організаціями, що відкриває нові горизонти для професійного розвитку [36,с.15].

Для того щоб волонтерські програми мали максимальний ефект, необхідно вчасно і правильно оцінювати результати діяльності. Включає не лише кількісні показники (наприклад, кількість учасників або виконаних завдань), але й якісні: наскільки волонтери досягли своїх особистих цілей, як змінилася їхня мотивація, як вони сприймають свою роль у суспільстві. Оцінка результатів дозволяє коригувати діяльність та створювати більш ефективні програми в майбутньому. Істотним також враховувати відгуки самих волонтерів, адже саме вони можуть дати найбільш точну інформацію про те, що варто покращити в організації волонтерської діяльності. Релевантним методом є інтеграція волонтерських програм у національні та міжнародні проекти. Наприклад, участь у волонтерських ініціативах, спрямованих на вирішення глобальних проблем, таких як зміни клімату, біженці, боротьба з бідністю та інші, дозволяє молоді не лише розвивати лідерські якості, а й формувати розуміння своєї відповідальності на глобальному рівні. Також дає можливість залучати молодь до активної участі в міжнародному громадянському суспільстві та сприяє формуванню навичок міжкультурної комунікації та співпраці.

Отже, варто зазначити, що організація волонтерських програм для молоді повинна орієнтуватися на довгострокову перспективу. Означає, що програми повинні не лише задовольняти поточні потреби учасників, але й сприяти

їхньому подальшому розвитку в професійному та особистісному плані. Довгострокова орієнтація включає постійну підтримку волонтерів після завершення програми, допомогу в кар'єрному зростанні, можливість отримати рекомендаційні листи або зв'язки, які стануть корисними у майбутньому. Тільки такий підхід дозволяє забезпечити сталість результатів та максимальний ефект від волонтерської діяльності.

3.2. Досвід успішних волонтерських ініціатив у розвитку лідерства

Успішні волонтерські ініціативи, що орієнтуються на розвиток лідерських якостей у молоді, є основним інструментом для формування нового покоління лідерів, здатних не тільки вести за собою, а й впливати на суспільство через позитивні зміни. Вивчення досвіду таких ініціатив дозволяє зрозуміти, які стратегії і підходи є найефективнішими для розвитку лідерства серед волонтерів. Одним з яскравих прикладів успішної волонтерської ініціативи є програма "Молодіжний лідер", реалізована в Україні в рамках партнерства між державними органами, неурядовими організаціями та освітніми установами. Метою програми є виявлення і підтримка молодих людей, які мають потенціал стати лідерами у своїх громадах. Участь у програмі включала навчальні сесії, тренінги з управління проектами, комунікації, а також практичний досвід в реалізації соціальних проектів [45]. В результаті учасники не тільки вдосконалили свої лідерські навички, але й змогли здійснити реальні зміни в своїх громадах, що підтвердило ефективність цієї ініціативи. Ще одним прикладом є міжнародна ініціатива "Youth for Change", яка об'єднує молодь з різних країн для реалізації спільних волонтерських проектів. Ця програма надає можливість молодим людям не лише працювати над глобальними проблемами, такими як охорона навколишнього середовища, біженці, права людини, але й розвивати свої лідерські якості через міжнародну співпрацю. Учасники

програми навчаються планувати та реалізовувати проекти, координувати роботу в багатонаціональних командах і працювати в умовах культурних відмінностей. Здатність до таких міжкультурних комунікацій є значною складовою розвитку лідерства в глобалізованому світі [16,с.89].

Волонтерські ініціативи, орієнтовані на молодь, часто мають успішні результати в сфері розвитку лідерства, якщо вони мають чітку структуру і планування. Наприклад, програма "Лідер змін", яка проводиться у співпраці з освітніми установами, пропонує молодим людям освітні курси, тренінги, а також реальний досвід участі у соціальних ініціативах, пов'язаних з розвитком громадських організацій. Учасники цієї програми набувають не лише теоретичних знань, але й навичок управління людьми, проектами, взаємодії з місцевими органами влади, що є елементами для розвитку лідерства. Успішними є ініціативи, спрямовані на розвиток лідерських якостей через спортивні та культурні проекти. Програма "Спортивний лідер" надає молодим людям можливість долучитися до організації спортивних заходів, координувати тренування та змагання, розвивати командний дух і організаторські здібності. У таких програмах молодь вчиться лідерству через конкретні завдання, що передбачають не лише координацію дій, а й здатність впливати на команду та заохочувати учасників до досягнення спільних цілей. Особливу увагу варто приділити ініціативам, які базуються на розвитку підприємницьких здібностей серед молоді. Одним із таких проектів є програма "Молодіжний бізнес-лідер", яка сприяє розвитку підприємницького мислення через організацію волонтерських заходів, спрямованих на допомогу соціальним підприємствам. Учасники цієї програми не лише займаються благодійною діяльністю, але й вчать керувати бізнес-процесами, працювати з інвесторами, створювати та втілювати власні соціальні ініціативи. Такий досвід надає учасникам цінні лідерські навички, які вони можуть застосувати в різних сферах діяльності.

Досвід волонтерських програм, орієнтованих на розвиток лідерства, підтверджує, що молодь здатна значно розвивати свої лідерські якості через участь у практичних, реальних проектах, які стимулюють відповідальність, ініціативність і соціальну активність. Варто, щоб ці програми мали чітке визначення цілей, структуровану програму навчання та доступ до менторської підтримки, що дає можливість максимізувати ефективність розвитку лідерських якостей у молоді. Успішний досвід волонтерських ініціатив у розвитку лідерських якостей також можна спостерігати в рамках проектів, що орієнтовані на екологічні проблеми та сталий розвиток. Наприклад, програма "Зелені лідери" дозволяє молоді не лише брати участь у збереженні навколишнього середовища, а й розвивати організаторські здібності через впровадження екологічних ініціатив у своїх громадах. Учасники програми отримують практичний досвід організації та проведення екологічних акцій, таких як очищення територій, саджання дерев, розповсюдження інформації про значність збереження природи. Така діяльність сприяє розвитку лідерських якостей, таких як вміння мотивувати людей до спільних дій, планувати та реалізовувати екологічні проекти на місцевому рівні [10,с.12].

Крім того, особливим інтересом користуються волонтерські ініціативи, що поєднують соціальну роботу з культурною діяльністю. Програма "Культурний лідер" пропонує молоді організувати культурні заходи, виставки, фестивалі, а також працювати над популяризацією культурних традицій. Участь у таких програмах дає можливість молодим людям розвивати не тільки творчі здібності, але й навички управління командою, комунікації з громадськістю, управління бюджетами та планування великих культурних подій. Участь у таких заходах надає молоді можливість стати лідерами в культурному просторі, вчитися працювати з різними категоріями громадян і створювати культурні проекти, що мають значний соціальний вплив. Іншим прикладом успішної ініціативи є програма "Лідер громади", яка спрямована на

навчання молодих людей організовувати соціальні проекти для місцевих громад. У рамках цієї програми учасники отримують досвід планування і реалізації проектів, що включають допомогу малозабезпеченим сім'ям, підтримку дітей та молоді, організацію освітніх та культурних заходів. Основною складовою цієї програми є розвиток громадянської активності, тому що учасники не тільки займаються волонтерською діяльністю, але й працюють над зміцненням соціальної тканини своїх громад. Ці проекти дозволяють молоді реалізовувати лідерські здібності, беручи відповідальність за створення змін у своєму оточенні [14,с34].

Успішні волонтерські програми часто поєднують соціальні та освітні компоненти, що дозволяє молодим людям отримувати не тільки практичні навички, а й теоретичні знання, необхідні для розвитку лідерства. Програма "Лідер змін" була розроблена для того, щоб допомогти молоді не лише здійснювати благодійну діяльність, а й навчатися соціальному підприємництву та розвитку проектів для вирішення соціальних проблем. Учасники програми отримують можливість розвивати підприємницькі навички, навички управління проектами та командною роботою, що є цінними складовими розвитку лідерства. Одним з прикладів такого підходу є програма "Молодіжний консалтинг", яка спрямована на навчання молодих людей консалтинговим навичкам. Учасники працюють над реальними проблемами соціальних підприємств, організацій та громадських ініціатив, надаючи їм консультаційні послуги. Через таку діяльність молодь вчиться не лише практичним методам консалтингу, але й формує лідерські навички, оскільки кожен проект передбачає активне залучення учасників до прийняття рішень, комунікації з клієнтами та управлінні часом. Такий досвід є безцінним для тих, хто прагне розвивати лідерські якості у контексті реальної бізнес-середовища.

Основним етапом розвитку лідерства є волонтерські ініціативи, спрямовані на підтримку здоров'я та благополуччя. Програма "Здоровий лідер"

дає молоді можливість активно займатися спортом, організовувати заходи для популяризації здорового способу життя серед своїх ровесників, а також працювати над профілактикою захворювань і підтримкою психоемоційного благополуччя. Через цю ініціативу молодь розвиває лідерські навички, вчиться працювати в команді, організовувати масові заходи та мотиваційні тренінги, що допомагає покращувати загальний рівень здоров'я у суспільстві. Успішні волонтерські ініціативи мають значення для розвитку лідерських якостей, оскільки вони забезпечують реальний досвід, що дозволяє учасникам проявити свої здібності в умовах дії. Вони сприяють розвитку відповідальності, вміння працювати в команді, здатності до стратегічного мислення і планування. Для ефективної реалізації таких ініціатив необхідно, щоб вони були організовані відповідно до потреб молоді та базувалися на взаємодії з різними організаціями, надаючи учасникам доступ до менторської підтримки та освітніх ресурсів [25,с50].

Такі волонтерські ініціативи також значно впливають на розвиток громадянської свідомості та соціальної відповідальності молоді, що є помітною складовою формування лідерських якостей. Участь у таких проєктах допомагає молодим людям розвивати впевненість у собі, а також навички вирішення соціальних проблем і прийняття рішень в умовах невизначеності, що є незамінним у процесі розвитку лідерських компетенцій. Одним із яскравих прикладів успішних волонтерських ініціатив у розвитку лідерства є програма "Молодіжний лідер", яка орієнтована на розвиток стратегічного мислення серед молоді. В рамках цієї ініціативи учасники мають можливість брати участь у соціальних проєктах, спрямованих на розвиток громад, покращення умов життя та соціального забезпечення. Програма надає учасникам можливість стати частиною команд, що займаються вирішенням соціальних та економічних проблем на місцевому рівні. За допомогою таких проєктів молодь розвиває свої

лідерські навички, навчаючись мислити стратегічно, враховувати інтереси різних груп населення та досягати консенсусу у команді.

Програма "Лідери змін" дає приклад, що поєднує лідерство з технологіями. Ініціатива, що сприяє розвитку інноваційних проектів серед молоді. Учасники програми працюють над створенням стартапів у сферах технологій, медицини та екології. Вони розвивають свої навички в галузі стартап-менеджменту, вивчають інструменти проектного управління, залучають інвесторів, працюють над стратегією розвитку. Сприяє формуванню в учасників не лише лідерських якостей, а й підприємницького мислення та здатності до інноваційного вирішення проблем. Особливою складовою волонтерських програм є використання практичних кейсів, які дозволяють молодим людям не лише розвивати лідерські навички, а й отримувати досвід роботи з реальними соціальними проблемами. Участь у таких програмах дозволяє учасникам працювати над проектами, які мають реальний вплив на життя громади, а також стимулює розвиток стратегічного бачення і здатності до ефективної комунікації. Такі ініціативи дозволяють учасникам поглибити розуміння соціальних та економічних процесів, а також сприяють формуванню у них впевненості у своїх силах як лідерів [30,с85].

Програма "Соціальні інновації" є прикладом успішного волонтерського проекту, що фокусується на підтримці молодих людей, які прагнуть впроваджувати інновації в соціальних сферах, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист. В рамках цієї програми учасники отримують практичний досвід розробки та впровадження соціальних проектів, які мають значний вплив на покращення умов життя у їхніх громадах. Вони вчаться організовувати кампанії з підвищення обізнаності, ефективно взаємодіяти з органами влади та іншими соціальними інститутами, що є складовою розвитку лідерських компетенцій. Ще одним цікавим прикладом є волонтерський проект "Розвиток лідерства в освіті", який націлений на формування лідерських якостей серед

молоді через освітні програми. Учасники мають змогу організувати і проводити освітні заходи, тренінги та семінари для своїх однолітків, розвиваючи навички публічних виступів, організації навчальних процесів та мотивації до навчання. Такі програми дозволяють молодим людям розвивати свої лідерські якості, набувати досвіду у педагогічній діяльності та брати активну участь у реформуванні освітніх систем на місцевому рівні[25,с.30].

Таким чином, успіх волонтерських ініціатив у розвитку лідерства підтверджується й тим, що багато з цих проектів отримують підтримку від місцевих органів влади, міжнародних організацій та бізнесу. Спільна діяльність державних структур, громадських організацій та молоді дозволяє створювати стійкі моделі розвитку, що можуть бути впроваджені в різних регіонах. Дозволяє створювати масштабні зміни, одночасно розвиваючи у молоді здатність до лідерства та соціальної відповідальності.

3.3. Перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу

Волонтерські програми є оновним інструментом розвитку лідерських якостей серед молоді, однак для їх максимальної ефективності потрібно продовжувати вдосконалення практик та адаптувати їх до сучасних умов. Одним із основних напрямків удосконалення є посилення інтеграції технологій у волонтерські програми. Сучасні цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку лідерства, зокрема через онлайн-платформи для навчання та обміну досвідом. Використання мобільних додатків, онлайн-курсів, відео-конференцій може значно розширити можливості для залучення молоді до волонтерської діяльності, дозволяючи працювати в глобальних масштабах і обмінюватися досвідом з іншими країнами. З метою розвитку лідерського потенціалу, значним є також акцент на персоналізованому підході до

волонтерів. Кожен учасник має свої сильні сторони, інтереси та можливості. Враховуючи це, необхідно створювати умови для персоналізованого розвитку учасників, враховуючи їх потреби в навчанні, розвитку навичок та компетенцій. Можна реалізувати через наставництво, індивідуальні коучинг-сесії, регулярні зворотні зв'язки від організаторів програм, що дозволить учасникам розвивати свої лідерські здібності на практиці [45].

Найбільш ефективним підходом є створення міжсекторальних партнерств, які б об'єднували громадські організації, бізнес та державні структури. Такі партнерства дозволяють створювати більш комплексні програми, в яких волонтери отримують не лише теоретичні знання, а й практичний досвід у реальних умовах. Дозволяє молодим людям розвивати лідерські навички через управління проектами, координацію команд, вирішення складних ситуацій і прийняття стратегічних рішень. Також варто звернути увагу на важливість створення платформ для мережевого взаємодії серед молодих лідерів, що сприятиме розвитку спільнот, обміну досвідом та ідеями. Оскільки лідерство не тільки про індивідуальний розвиток, а й про здатність працювати в команді, створення таких платформ дозволить молодим людям разом працювати над вирішенням глобальних соціальних проблем, підтримуючи і обмінюючись ідеями. Однією із відповідних перспектив є інтеграція волонтерської діяльності в навчальні програми. Багато навчальних закладів вже включають волонтерство як частину свого навчального процесу, але це має бути більш систематизовано. Створення курикулумів, які поєднують теоретичне навчання з практичними волонтерськими проектами, дозволить студентам не тільки отримати знання, але й застосувати їх на практиці, що дасть їм змогу розвивати лідерські якості через реальні соціальні ініціативи.

Головним кроком є також вдосконалення методик оцінки ефективності волонтерських програм. Більшість програм не мають чітких критеріїв для вимірювання результатів. Враховуючи це, необхідно розробити більш ефективні

інструменти для моніторингу розвитку лідерських якостей у волонтерів, що дозволить не лише оцінити успіх програм, але й виявити слабкі місця для їх покращення. Можуть бути регулярні анкети з самооцінкою, а також залучення зовнішніх експертів для аналізу досягнутих результатів. Помітною перспективою є також розвиток волонтерських програм для специфічних груп молоді, наприклад, для молодих людей з обмеженими можливостями або з соціально вразливих груп. Такі програми можуть стати не лише головним інструментом розвитку лідерства, але й забезпеченням рівних можливостей для всіх категорій молоді. Волонтерські програми, спрямовані на таких учасників, можуть включати спеціальні тренінги з розвитку лідерських якостей, що дозволяють враховувати індивідуальні потреби та можливості учасників. Перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу вимагають не лише застосування нових технологій і підходів, але й інтеграції волонтерства в освітні та соціальні структури, що дасть змогу молоді розвивати свої лідерські якості на більш систематичному та професійному рівні [16,с.89].

Для вдосконалення волонтерських практик у розвитку лідерського потенціалу є також створення умов для мотивації учасників. Одним із основних факторів, що визначають успішність волонтерських програм, є рівень залученості учасників. Молодь потребує не лише підтримки та навчання, а й мотиваційних механізмів, які б стимулювали їх до активної участі. Для цього можуть бути розроблені програми заохочення, які включають визнання досягнень волонтерів, нагороди, можливості для кар'єрного росту чи публікацій результатів їх роботи на платформі організації. Такі практики дозволяють молодим людям відчувати свою цінність і значущість у суспільстві, а також стимулюють їх подальшу активність. Одним із ефективних напрямів розвитку волонтерських програм є включення елементів психологічної підтримки для волонтерів. Волонтерська діяльність часто передбачає складні ситуації, стрес,

емоційну втому та інші психоемоційні виклики, що можуть заважати ефективному виконанню обов'язків. Варто створювати умови, де учасники програм можуть отримувати підтримку у вигляді тренінгів з емоційного інтелекту, стрес-менеджменту, а також психологічного консультування. Дозволить волонтерам краще справлятися з труднощами та підвищить їх здатність ефективно працювати в команді. Для подальшого вдосконалення волонтерських практик необхідно забезпечити більшу гнучкість програм, що дозволить молодим людям вибирати різні формати участі в залежності від їхнього часу та можливостей. Наприклад, розвивати онлайн-ініціативи та гібридні форми волонтерства, які дозволяють учасникам взаємодіяти, навіть перебуваючи в різних регіонах або країнах. Особливо актуально в умовах глобалізації та розвитку цифрових технологій, які відкривають нові горизонти для міжнародного волонтерства[26,с.90].

У контексті вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу особливу увагу варто приділити розвитку комунікаційних навичок волонтерів. Лідерство, як відомо, включає в себе не лише вміння приймати рішення, але й здатність ефективно комунікувати з різними людьми. Тому варто впроваджувати тренінги, спрямовані на розвиток навичок публічних виступів, ефективних переговорів, слухання та взаємодії з різними соціальними групами. Дозволить волонтерам краще взаємодіяти як всередині команд, так і з зовнішніми партнерами. Водночас значно, щоб волонтерські програми сприяли розвитку критичного мислення серед учасників. Дозволить молодим людям не тільки брати участь у реалізації проектів, але й бути активними учасниками процесів прийняття рішень, пропонувати інноваційні ідеї та стратегії. Тренінги з критичного мислення та вирішення проблем виявляються особливо корисними в ситуаціях, коли необхідно швидко приймати рішення, виходячи з наявних даних, і адаптувати плани в умовах непередбачуваних обставин. Особливо помітним є розвиток лідерських якостей

через участь у міжкультурних програмах, які відкривають нові можливості для молоді в розвитку їхнього лідерського потенціалу. Міжкультурна компетентність стає все більш необхідною в глобалізованому світі, де взаємодія між різними культурами є ключовим фактором для ефективного вирішення соціальних проблем. Участь у таких програмах дозволяє молодим людям розвивати гнучкість, адаптивність, а також здатність до командної роботи в мультикультурних умовах[34,c11].

Іншою особливою перспективою є створення інклюзивних волонтерських програм для людей з обмеженими можливостями. Такі програми не тільки дозволяють цим учасникам розвивати свої лідерські якості, але й сприяють формуванню інклюзивного суспільства, де кожна людина має можливість проявити себе і реалізувати свій потенціал. Основним є також забезпечення доступності таких програм через спеціальні ресурси, інструменти та адаптовані методики, що враховують індивідуальні потреби учасників. Для вдосконалення волонтерських практик слід підвищити рівень співпраці між організаціями, які займаються волонтерською діяльністю. Спільна робота дозволить створити більш комплексні, багатофункціональні програми, що поєднують різні аспекти розвитку особистості та лідерства. Така інтеграція допоможе знижувати дублювання зусиль, обмінюватися досвідом і створювати найбільш ефективні моделі волонтерства для розвитку молоді. Перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу включають комплексний підхід, який включає в себе новітні технології, адаптивні програми, психологічну підтримку та розвиток критичного мислення, а також акцент на інклюзивність і міжнародний досвід. Дозволить зробити волонтерські програми ефективними інструментами для формування сильних, ініціативних та відповідальних лідерів майбутнього.

Рекомендації за результатами дослідження, спрямовані на покращення методів діагностики рівня лідерських якостей у молоді, а також на

впровадження ефективних інструментів і практик для розвитку цих якостей. Зважаючи на значність точності оцінювання лідерського потенціалу, необхідно впроваджувати більш комплексні інструменти, які враховують не лише інтелектуальні й організаційні здібності, але й емоційну зрілість, здатність до співпраці та інші аспекти соціальних навичок. Може включати використання не тільки традиційних анкет, а й поведінкових та ситуаційних тестів, які оцінюють реальні прояви лідерства у практичних ситуаціях. Для підвищення точності результатів діагностики необхідно враховувати індивідуальні особливості молоді, її особистісні та культурні характеристики. Замість стандартних тестів, корисним є розробка персоналізованих програм оцінки, що базуються на конкретних умовах та цілях молодої людини. Дозволить отримати більш детальну та точну картину лідерського потенціалу кожного учасника [28,с.56].

Замість однотипних тестів варто використовувати різні підходи для діагностики лідерських якостей, зокрема самооцінку, зворотний зв'язок від колег та керівників, а також аналіз реальних досягнень і успіхів у виконанні лідерських ролей. Дозволить забезпечити більш різнобічний і об'єктивний підхід до оцінки. Для забезпечення достовірності діагностики до процесу оцінювання лідерства слід залучати не лише безпосередніх учасників, але й незалежних експертів, тренерів, психологів та соціологів. Допоможе забезпечити більш об'єктивну та всебічну оцінку, а також зробить процес оцінки більш науково обґрунтованим. Після проведення діагностики істотно не тільки оцінити рівень лідерських якостей, але й розробити індивідуальні програми розвитку для молоді. Можуть бути тренінги, семінари, програми наставництва та інші ініціативи, що сприяють покращенню лідерських навичок.

Оскільки волонтерські програми є ефективними інструментами розвитку лідерських якостей, рекомендується постійно здійснювати моніторинг і корекцію лідерських навичок волонтерів на основі зворотного зв'язку та реальних результатів їх діяльності. Дозволить адаптувати програми та

підвищити їх ефективність. Для досягнення сталого розвитку лідерських якостей серед молоді варто створювати освітні програми, які зосереджуються на теоретичних і практичних елементах лідерства. Повинно включати розуміння концепцій, як мотивація, управління командою, прийняття рішень і вирішення конфліктів. Для розвитку лідерських якостей в молоді інтегрувати діагностичні методи у рамках освітніх установ. Дозволить не лише визначати лідерські потенціали студентів, але й коригувати навчальні програми для досягнення кращих результатів у розвитку лідерських якостей.

Враховуючи важливість критичного мислення для лідерства, діагностичні методи повинні включати оцінку здатності молоді до аналітичного мислення та прийняття складних рішень. Допоможе підготувати майбутніх лідерів до ефективного вирішення проблем та стратегічного планування. Оцінювання лідерських якостей має бути не лише інструментом для визначення рівня лідерства, але й стимулом для особистісного розвитку. Тому варто створювати умови для саморозвитку учасників, заохочуючи їх до постійного самопокращення та самопізнання на основі результатів діагностики.

Отже, застосування зазначених рекомендацій дозволить значно підвищити ефективність діагностики рівня лідерських якостей у молоді та створити умови для їх подальшого розвитку в рамках волонтерських та інших соціально значущих програм.

Висновки до розділу 3

У розділі 3 було проведено аналіз ефективності волонтерської діяльності у розвитку лідерських якостей у молоді, зокрема розглянуто особливості організації волонтерських програм, досвід успішних ініціатив та перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу. Організація волонтерських програм для молоді є складним і багатогранним процесом, який потребує ретельного планування та підтримки з боку організаторів. Значною умовою успішного впровадження програм є наявність чіткої мети, визначення ключових завдань, а також створення середовища, яке сприятиме розвитку лідерських якостей у учасників. Різноманітність програм дозволяє залучити молодь до різних сфер діяльності, що сприяє формуванню ширшого спектра лідерських компетенцій.

Досвід успішних волонтерських ініціатив підтверджує, що волонтерська діяльність є ефективним інструментом для розвитку лідерства. Особливе значення мають проекти, що зосереджені на соціальних, екологічних чи гуманітарних питаннях, де молодь отримує реальні можливості для прояву лідерських якостей через організацію та реалізацію власних ініціатив. Такі проекти дозволяють молодим людям не тільки проявляти свою ініціативність, але й розвивати навички управління, командної роботи та ефективного комунікування. Особливим є те, що волонтерська діяльність дозволяє молоді на практиці випробувувати різні стилі лідерства, адаптувати їх до конкретних ситуацій та отримувати зворотний зв'язок. Під час участі в різноманітних волонтерських проектах молодь має можливість аналізувати власні сильні та слабкі сторони, що є істотним етапом особистісного розвитку та вдосконалення лідерських якостей.

Для підвищення ефективності волонтерських програм варто враховувати індивідуальні особливості учасників, їх інтереси та потреби. Програми,

орієнтовані на конкретні групи молоді, забезпечують більш цілеспрямований розвиток лідерських якостей. Помітно також створювати можливості для самоосвіти та самореалізації волонтерів, що сприяє їхньому більш глибокому залученню в процеси лідерства. Варто відзначити, що вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу потребує впровадження нових методик та підходів, які б включали активне використання сучасних технологій, створення платформ для взаємодії та обміну досвідом серед волонтерів. Розвиток таких практик дозволяє підвищити рівень залученості молоді, зробити волонтерську діяльність більш доступною та ефективною.

Загалом, аналіз ефективності волонтерських програм показує, що вони є інструментом розвитку лідерських якостей у молоді. Проте для досягнення максимального ефекту необхідно постійно вдосконалювати організацію волонтерської діяльності, враховуючи зміни в потребах молоді та суспільства в цілому, а також застосовувати інноваційні підходи для максимізації її ефективності.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі було проведено всебічне дослідження розвитку лідерських якостей молоді через волонтерську діяльність, зокрема розглянуто теоретичні, психологічні та практичні акценти цього процесу. Результати дослідження підтверджують, що волонтерська діяльність є значним інструментом для формування та розвитку лідерських якостей у молоді, сприяючи підвищенню рівня соціальної відповідальності, ініціативності, організованості та здатності до управлінських рішень.

У теоретичному розділі було визначено поняття, структуру та критерії лідерських якостей у психологічній науці. Виявлено, що лідерські якості включають в себе різноманітні особистісні та соціальні характеристики, серед яких основне місце займають комунікабельність, емоційна стійкість, здатність до прийняття рішень та організаційні навички. Розуміння структури лідерства допомагає глибше зрозуміти його роль у соціальній адаптації та розвитку молоді. Визначено основні чинники формування лідерських якостей у молоді. Серед них можна виділити соціальні, психологічні та культурні елементи, а також індивідуальні особливості молодих людей. Волонтерська діяльність виступає середовищем для розвитку цих якостей, оскільки вона сприяє формуванню навичок роботи в команді, прийняття рішень в умовах невизначеності та розвиває здатність до самоконтролю.

Відповідно дослідження стало вивчення волонтерської діяльності як середовища для розвитку лідерського потенціалу. Результати показали, що саме волонтерські програми дозволяють молоді проявляти активність, брати на себе відповідальність і розвивати ключові лідерські якості через практичні дії та реальний досвід. Цей процес значно покращує самосвідомість, самовпевненість та здатність до адаптації в різних соціальних ситуаціях. У психологічному розділі роботи було проаналізовано механізми розвитку лідерських якостей у

процесі волонтерства. Волонтерська діяльність позитивно впливає на емоційний інтелект, здатність до рефлексії, організаційні та комунікативні здібності. Психологічні механізми, такі як саморегуляція, міжособистісна взаємодія та мотивація до соціальної діяльності, є основними для формування лідерських якостей у молодих людей.

У процесі дослідження методів діагностики рівня лідерських якостей у молоді було визначено, що для ефективної оцінки необхідно використовувати комплексні підходи, які включають психодіагностичні методи, спостереження та аналіз реальних волонтерських ситуацій. Оцінка дозволяє виявити як сильні сторони лідерства, так і сфери, які потребують удосконалення. Допомагає створити індивідуальні програми розвитку для молодих людей. Дослідження також показало, що волонтерські програми суттєво впливають на формування лідерських якостей, сприяючи розвитку таких значних характеристик, як організаторські здібності, здатність до вирішення конфліктів та мотивація до служіння громаді. Участь у таких програмах дозволяє молодим людям відчувати відповідальність за результати своїх дій і сприяє розвитку активної життєвої позиції.

У розділі, що стосується аналізу ефективності волонтерської діяльності, було розглянуто особливості організації волонтерських програм для молоді. Виявлено, що для досягнення максимальної ефективності такі програми мають бути орієнтовані на конкретні соціальні проблеми та враховувати інтереси та потреби учасників. Програми повинні бути добре структурованими та забезпечувати молодь підтримкою, навчанням та можливістю для розвитку. Досвід успішних волонтерських ініціатив підтверджує, що такі програми мають позитивний вплив на розвиток лідерських якостей у молоді, зокрема, через організацію великих проектів, участь у яких дозволяє учасникам розвивати навички стратегічного мислення, командної роботи та управлінської діяльності. Зокрема, такі ініціативи, як соціальні та екологічні проекти, сприяють

формуванню у молодих людей відчуття соціальної відповідальності. Перспективи вдосконалення волонтерських практик для розвитку лідерського потенціалу вимагають впровадження нових технологій, залучення більшої кількості молоді до проектів, а також створення можливостей для розвитку м'яких навичок. Волонтерські програми повинні орієнтуватися на індивідуальні потреби учасників і забезпечувати підтримку у вигляді навчальних та мотиваційних заходів, що сприятиме розвитку потенціалу молоді в умовах сучасних викликів.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що волонтерська діяльність є потужним інструментом для розвитку лідерських якостей у молоді. Вона сприяє формуванню ключових особистісних характеристик, таких як відповідальність, ініціативність та комунікативні навички, що є помітними для ефективного лідерства в сучасному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г. М. Психологія соціального впливу та лідерства. Київ : Академвидав, 2019. 256 с. URL: [https://library.nusta.edu.ua/depository/%D0%9E%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20.%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%92.\(2008\).pdf](https://library.nusta.edu.ua/depository/%D0%9E%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20.%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%92.%D0%92.(2008).pdf)
2. Бандура А. Теорія саморегуляції поведінки. Київ : Наукова думка, 2021. 180 с.
3. Білик О. В. Формування лідерських компетенцій молоді у волонтерській діяльності. Психологічний журнал. 2022. № 6(4). С. 12–20.
4. Бойко О. П. Соціальна активність молоді у волонтерських рухах. Вісник соціальної психології. 2020. № 5. С. 45–52. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/Vypusk-32-33.pdf>
5. Буряк С. О. Стратегії розвитку лідерського потенціалу. Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. № 26. С. 88–95. URL: https://ukrothe.eu/sites/default/files/uploads/articles_conference.pdf
6. Васильченко Л. П. Психологічні чинники розвитку лідерських якостей. Психологічна наука і освіта. 2019. № 3(4). С. 34–41.
7. Ващенко Т. Розвиток лідерських якостей у студентів через участь у соціальних ініціативах. Вісник педагогічних наук, 2021, Т. 15, № 2, С. 112-118.
8. Гаврилук Н. Ю. Лідерство та соціальна відповідальність: сучасні виклики. Актуальні проблеми психології. 2021. № 3. С. 58–64. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/41110/Aktualni%20problemy%20psykholohii%20rozvytku%20osobystosti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

9. Герасименко Т. В. Волонтерство як фактор формування лідерських навичок молоді. Психологічний дискурс. 2020. № 2(1). С. 40–45.

10. Гончаренко О. Л. Лідерство в молодіжних громадських організаціях. Вісник психології. 2022. № 5(1). С. 12–19. URL: https://iod.gov.ua/content/events/57/vseukrayinska-naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-liderstvo-i-obdarovanist--suchasniy-naukoviy-diskurs-i-osvitnya-praktika_publications.pdf?1709734360.6124

11. Грищенко Н. В. Сучасні підходи до розвитку лідерства у студентів. Науковий вісник НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. № 23. С. 102–108.

12. Дорошенко О. С. Психологічні аспекти волонтерської діяльності. Психологічний журнал. 2021. № 6(4). С. 12–20. URL: <https://ehsupir.uhsp.edu.ua/server/api/core/bitstreams/541962d8-170b-4e46-977d-b3a343e9e6a3/content>

13. Дубровіна Н. Психосоціальні чинники розвитку лідерства у молоді. Психологічний журнал, 2020, Т. 12, № 3, С. 45-56.

14. Дубровіна Т. П. Розвиток лідерських якостей через участь у соціальних ініціативах. Психологія і соціальна робота. 2019. № 3(4). С. 34–41.

15. Єрмоленко Л. В. Психологічні механізми формування лідерства. Психологічний дискурс. 2021. № 2(1). С. 40–45. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740562/1/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%20%D0%9B%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%84%D1%80%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf

16. Жук О. Соціальні проекти та роль лідерства в групових ініціативах. Журнал соціальних досліджень, 2019, Т. 8, № 4, С. 89-96.
17. Жук Т. О. Лідерство як фактор професійного становлення молоді. Психологія і соціальна робота. 2022. № 4(1). С. 25–30.
18. Жукова М. Роль емоційного інтелекту в лідерстві. Психологія і соціальна робота, 2020, Т. 8, № 3, С. 22-31. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/387>
19. Заболотний А. В. Волонтерська діяльність як простір для розвитку лідерських якостей. Актуальні проблеми психології. 2022. № 4. С. 67–72.
20. Зайченко К. А. Особливості розвитку молодіжного лідерства в умовах сучасних соціальних викликів. Психологічний вісник. 2020. № 5. С. 30–34. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723848/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%97%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%8F%D0%BA%20%D0%92%20%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%9D%D0%9E%D0%92.pdf>
21. Ковалевський В. Волонтерство як інструмент розвитку лідерських якостей у молоді. Науковий вісник, 2022, Т. 10, № 1, С. 72-81.
22. Коваленко О. Лідерські якості молоді та їх розвиток. Київ: Наукова думка, 2018. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/conf_Elite-III_05.2017_ELITE.Education-for-Leadership_VOU_II-2017-170p.pdf
23. Коваленко О. Соціокультурний контекст розвитку лідерства серед української молоді. Соціальна психологія, 2020, Т. 5, № 2, С. 34-42.
24. Коваленко Ю. І. Вплив емоційного інтелекту на розвиток лідерства у волонтерстві. Науковий вісник. 2023. № 2. С. 48–52. URL: <https://etnuir.tnu.edu.ua/handle/123456789/355?show=full>
25. Костенко О. В. Волонтерська діяльність як інструмент формування громадянської активності молоді. Вісник психології. 2020. № 5. С. 30–34.

26. Кузьменко І. С. Психологічна адаптація молоді до волонтерської діяльності. Психологічна наука та освіта. 2021. № 25(2). С. 45–50.
27. Лавров В. Г. Когнітивні стратегії розвитку лідерства. Актуальні проблеми психології. 2022. № 3. С. 75–81.
28. Лисенко В. Психологічні аспекти формування лідерських якостей у студентів. Психологічний дискурс, 2021, Т. 3, № 2, С. 56-63.
29. Лисенко І. В. Лідерство у молодіжному середовищі: теоретичні засади. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 210 с. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2018/7.pdf
30. Марченко Т. О. Роль комунікативних навичок у розвитку лідерського потенціалу. Соціальна психологія. 2023. № 4. С. 85–91. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49331/1/T_Savrasova_Viun_%D0%9A%D0%A0_2024_FUFKM.pdf
31. Назаренко В. І. Мотиваційні аспекти участі молоді у волонтерських проєктах. Психологічний журнал. 2021. № 2(3). С. 40–48. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28844/31-Yurchenko.pdf>
32. Овчаренко П. О. Волонтерство як механізм соціалізації молоді. Вісник соціальної роботи. 2020. № 7. С. 120–126.
33. Петрова К. Ю. Інноваційні підходи до розвитку лідерства в молоді. Психологічний дискурс. 2021. № 2. С. 55–63.
34. Савченко О. Лідерство і моральні аспекти прийняття рішень. Наукові праці університетів, 2021, Т. 2, № 5, С. 11-17.
35. Сидоренко Л. А. Соціально-психологічні аспекти волонтерської діяльності. Актуальні проблеми психології. 2019. № 1. С. 90–97. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39498/Volonterska%20diialnist%20v%20Ukraini.pdf?sequence=1>
36. Тарасенко Л. Вплив культурних традицій на розвиток лідерських якостей серед молоді. Культурологічний вісник, 2021, Т. 4, № 1, С. 15-24.

37. Ткаченко Р. С. Формування лідерських якостей у процесі участі у громадських ініціативах. Вісник психології. 2022. № 5(2). С. 35–41. URL: https://tnpu.edu.ua/naukova-robota/documents-download/razovi_rady/Dis_Lohvys.pdf
38. Харченко О. В. Особистісні якості лідера у волонтерському середовищі. Психологічний журнал. 2020. № 6. С. 50–57.
39. Чернобай Д. О. Психологічні засади ефективного лідерства серед молоді. Психологічна наука та освіта. 2023. № 3(1). С. 20–29. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/8174/1/%D0%9B%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97_print.pdf
40. Шевченко М. В. Лідерські якості молоді: проблеми та перспективи розвитку. Київ : Науковий світ, 2018. 180 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722942/1/Boiko_O.V._Monografy.pdf

ДОДАТКИ

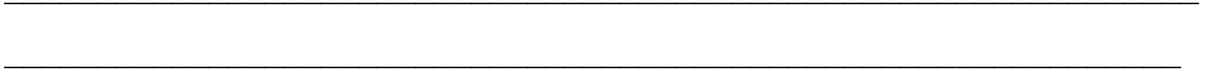
ДОДАТОК 1

Анкета для дослідження

1. Ваш вік: _____
2. Стать: Чоловіча Жіноча Інше
3. Чи берете ви участь у волонтерській діяльності? Так Ні
4. Якщо так, то скільки часу ви займаєтеся волонтерством? Менше 6 місяців 6-12 місяців Понад 1 рік
5. Що вас мотивувало приєднатися до волонтерської діяльності?
(відкрите питання)

6. Наскільки волонтерство допомагає вам у розвитку комунікативних навичок? (за шкалою від 1 до 5)

7. Чи відчуваєте ви зміни у своїх лідерських якостях після участі у волонтерських проектах? Так Ні Частково
8. Які з перелічених навичок, на вашу думку, є найважливішими для лідера? (можна обрати кілька) Впевненість Командна робота Вміння приймати рішення Відповідальність Креативність
9. Чи отримуєте ви підтримку від команди чи організації у вашій волонтерській діяльності? Так Ні
10. Чи плануєте ви надалі розвивати свої лідерські якості через волонтерську діяльність? (відкрите питання)

АНКЕТА ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ РІВНЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ

1. Як часто ви берете на себе відповідальність за організацію діяльності в команді?
 - Дуже часто
 - Час від часу
 - Рідко
2. Як ви оцінюєте свої здатності до ефективної комунікації з іншими?
 - Високий рівень
 - Середній рівень
 - Низький рівень
3. Коли виникає складна ситуація, як часто ви прагнете прийняти рішення для її вирішення?
 - Завжди
 - Іноді
 - Рідко
4. Наскільки важливо для вас мати можливість керувати проектами?
 - Дуже важливо
 - Трохи важливо
 - Не важливо
5. Як ви ставитеся до критики на свою адресу?
 - Спокійно сприймаю і працюю над собою
 - Сприймаю, але мені важко
 - Не люблю критику

ПРИКЛАДИ УСПІШНИХ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ІНІЦІАТИВ

1. Проект «Зелена планета»

Мета: підвищення екологічної свідомості молоді через організацію акцій з озеленення міських територій.

Учасники: студенти вищих навчальних закладів.

Оцінка ефективності: високий рівень командної роботи, розвитку організаторських здібностей, підвищення соціальної відповідальності.

2. Благодійний проект «Рука допомоги»

Мета: допомога малозабезпеченим сім'ям та дітям з інвалідністю через збір коштів та організацію заходів.

Учасники: молодіжні громадські організації.

Оцінка ефективності: успішний розвиток комунікативних навичок, адаптації в нових соціальних умовах, підвищення емпатії.